

RAPPORT

ÅRSRAPPORT FOR FORSKNING

Divisjon psykisk helsevern

2014

INNHold

Forord.....	4
Forskningsstrategi 2013 – 2017	6
Mål	6
Strategiske grep for å understøtte forskningsaktivitet	6
Forskningsprogram 2013-2017	7
Forutsetninger:.....	7
Doktorgrader	9
Anders Dovran: Barndomstraumer og psykiske vansker	9
Ragnar Urheim: Aggresjonsproblemer hos sikkerhetspasienter	10
Siri Nome: Psykisk sykdom og dødelighet i et 20-årsperspektiv	11
Ute Kessler: Elektrokonvulsiv behandling av bipolar depresjon.....	12
Thomas Haug: Hva virker ved behandling av angst?	13
Line Iden Berge: Forekomst av depresjon og migrene hos personer med diabetes	15
Årsrapporter – Helse Vest	16
911253 – Regionalt forskningsnettverk – angst.....	16
911361 – Regionalt forskningsnettverk – stemningslidelser	17
911375 – Kognitiv atferdsterapi ved behandling av angstforstyrrelser hos barn og ungdom	18
911436 – The neurocognitive profile in remitted MDD patients.....	19
911525 – Når omsorgen svikter: Barn i risiko for utvikling av psykiske vansker	20
911528 – Barn eksponert for rus i svangerskapet	21
911542 – Molecular pathology of candidate proteins involved in mental disorders.....	22
911617 – Amfetamin og psykose	23
911627 – The Norwegian randomized controlled trial of electroconvulsive therapy in treatment resistant depression in bipolar disorder.....	24
911648 – The effect of electroconvulsive therapy on cognitive functioning – a randomized controlled trial in bipolar depression.....	25
911671 – Samhandling om psykiatriske pasienter på tvers av tjenestenivå - en prospektiv kohortstudie av 6000 pasienter innlagt i akuttpsykiatrien i Helse Bergen.....	25
911679 – Bergen psykoseprosjekt 2	26
911686 – Clinical and translational studies on impulsivity related disorders with emphasis on persistent ADHD.....	27
911723 – Autistic problems from childhood to adolescence	28
911754 – Tvangslidelse (OCD): Behandling, mekanismer og prognostiske	29
911793 – The Neurophysiology of Auditory Hallucinations in Schizophrenia	30
911800 – The quality of the relationship as outcome predictor in music therapy with children with autism spectrum disorders	31

911820 – How do genetic, clinical and treatment factors affect outcome in severe mental disorder	32
911826 – eMeistring – Psykisk helse på nett	33
911827 – Emotional Regulation in children with ADHD	33
911840 – Langtidsoppfølging av barn etter angstbehandling	34
911842 – Towards a dimensional understanding of adults with ADHD	35
911876 – Bergen psykoseprosjekt2: Klozapinprosjektet	36
911880 – A Translational Approach to Anxiety Disorders: Treatment and Mechanisms. A Randomised Double-Blind Study.....	36
911914 – eMeistring – Psykisk helse på nett	37
911920 – Bergen psykoseprosjekt 2: Selvskading og selvmord ved nyopptaget psykose	38
911922 – Guided self-help, stepped care and face-to-face cognitive behavioral therapy for panic disorder and social anxiety disorder. Predictors and moderators of treatment outcome	39
911924 – Cognitive functioning in first episode MDD patients – a five year follow-up	40
911929 – Pharmacogenomics of Mood Stabilizer Response in Bipolar Disorder: An international multi-center.....	41
Årsrapporter – øvrige midler	42
Emotional regulation in children with ADHD	42
Tetrafactor analysis of Attention Deficit Hyperactivity Disorder – A hierarchical factor approach to understanding phenomenological unity and informant discrepancies	42
Publikasjoner hentet fra Cristin	44

FORORD

Kjære kolleger!

Dette er den første rapporten fra forskningsavdelingen i divisjon for psykisk helsevern etter at vi fikk ansvaret for å synliggjøre all forskning i divisjonen. Det har i løpet av 2014 vært gjort et omfattende arbeid med å samle mest mulig av forskningsaktiviteten i divisjonen organisatorisk under forskningsavdelingen for å bedre forskernes tilgang på administrativ støtte og kompetanse. Rapporten inneholder årsmeldingene til alle prosjekter som regnskapsføres i forskningsavdelingen, og alle publikasjoner oppført i Cristin, der minst en av forfatterne har oppgitt divisjon for psykisk helsevern, Helse Bergen som arbeidssted. I tillegg presenteres alle nye PhD grader avlagt i 2014 av forskere i divisjonen.

2014 var et svært produktivt år, og forskere fra divisjonen utmerket seg både nasjonalt og internasjonalt. Den samlede vitenskapsproduksjonen inneholder 71 publikasjoner inkludert 6 PhD grader, og imponerende nok er to av dem fra kompetansesenteret for sikkerhetspsykiatri. En av artiklene som inngikk i PhD graden til Ute Kessler ble av New England Journal of Medicine kåret til å være blant de 10 viktigste publikasjonene i verden innen klinisk psykiatri i 2014. Oversikten over forskningsprosjekter er også omfattende med et samlet antall prosjektkontoer på 41, hvorav 31 er omtalt i denne rapporten. Av store nye tildelinger må det spesielt trekkes frem at OCD-teamet med Gerd Kvale og Bjarne Hansen i spissen vant frem i den nasjonale konkurransen om strategiske forskningsmidler, NASATS. Også på innovasjonsområdet har forskere fra divisjonen gjort seg bemerket: Tine Nordgreen mottok på vegne av e-Meistrings forskergruppen Innovasjonsprisen på Helse Vests årlige forskningskonferanse, og OCD-teamet mottok Psykologiforbundets Innovasjonspris for 4-dagers konseptet for behandling av angstlidelser.

2014 var også året da de strategiske forskningsnettverkene innen psykiatri ble avviklet, etter nesten 10 år med angstnettverket, psykosenettverket og MoodNet var en epoke over. Jeg mener at vi kan fastslå at nettverkene har vært en suksess, en viktig fødselshjelper som har løftet forskningskvalitet- og kvantitet innen psykisk helse til nye høyder i vår region. Det skal bli spennende å se hva som kommer ut av den nye satsningen, PsykNettVest, som i forlengelsen av de gamle nettverkene har som mål å utvikle nye forskningsmuligheter i horisonten frem mot 2025.

Vennlig hilsen,
Ketil J. Ødegaard
Forskningsjef, professor dr.med.

Treatment-resistant bipolar depression: a randomized controlled trial of electroconvulsive therapy versus algorithm-based pharmacological treatment. Schoeyen HK, Kessler U, Andreassen OA, Auestad BH, Bergsholm P, Malt UF, Morken G, Oedegaard KJ, Vaaler A. Am J Psychiatry. 2015 Jan;172(1):41-51.

En artikkel fra Ute Kessler sin PhD grad ble av New England Journal of Medicine kåret til å være blant de 10 viktigste publikasjonene innen klinisk psykiatri i 2014.

Prisar til kreftmedisin og eMeistring

Den gjeve forskningsprisen i Helse Vest blei torsdag kveld delt ut til professor og overlege Øystein Brusnerud for hans forskning innanfor akutt leukemi. Psykologspesialist Tine Nordgreen fekk årets innovasjonspris for eMeistring, som er internetbehandlning med rettleiing. Begge vinnarane held til ved Haukeland universitetssjukehus og Universitetet i Bergen.

Tine Nordgreen og eMeistring fikk Innovasjonsprisen på Helse vests forskningskonferanse i 2014.

ÅRETS NYVINNING

OCD-TEAMET: Her er dette det OCD-teamet som tilbyr behandling av angst og tvangstiltal på Akershus DPS, et moderne skolekoleiv på Dronningbjerg i Bergen, stillingsstatuser Gerd Kvale og Bjarne Hansen er nominert for og vinner for vinnere. Foto: Bjarne Hansen/Haukeland

Gerd Kvale og Bjarne Hansen fra OCD-teamet fikk årets nyvinning pris fra Psykologiforbundet, og fikk i tillegg en ny stor nasjonal strategisk forskningsbevilgning, NASATS til prosjektet «New treatment strategies for difficult to treat anxiety patients: A randomized placebo controlled multi-center study» Dobbeltkompetansekandidat Audun Havnen i OCD-teamet gjorde det også meget godt i årets Forskningsgrandprix.

FORSKNINGSSTRATEGI 2013 – 2017

Mål

- Forskning skal være en naturlig og integrert del av driften i Divisjon psykisk helsevern
- Forskningsaktiviteten skal bidra til at utvikling og kvalitetsarbeid er tuftet på dokumentert kunnskap
- Vi skal videreutvikle eksisterende forskningsmiljø, slik at vi kan fortsette å samarbeide med ledende forskergrupper både lokalt i Bergen, nasjonalt og internasjonalt.

Strategiske grep for å understøtte forskningsaktivitet

Forskningssjef

- Representere divisjonsdirektør i forskningsrelaterte spørsmål
- Tilrettelegge for økt forskningsaktivitet på internasjonalt nivå
- Forskningsstrategisk tenkning
- Nettverksbygging
- Synliggjøring av alle forskningsresultater i divisjonen
- Dialog/strategimøter med samarbeidende institusjoner årlig
- Dialog/rapporteringsmøter med satsningsområder årlig
- Lede forskningsavdelingen

Forskningsutvalg (representanter for alle klinikkene (inkl. DPS), UiB og BMH)

- Ansvar for forskningsstrategi og forskningsprogram for hele divisjonen
- Prioritere søknader og koordinere forskningsaktivitet

Forskningsavdeling

- Liten, men faglig sterk enhet som kan konkurrere om deltakelse i større nasjonale og internasjonale forskningsprosjekt
- Motoren som kan utvikle forskningsaktiviteten og støtte divisjonens ledere i arbeidet innad i klinikkene
- Veiledningskompetanse/ ressurser
- Forskningskurs kvalifiserende for PhD organisert av forskningsavdelingen

Forskerstilling(er) med professorkompetanse – opprette 2 stillinger (innen 2017)

- Pådriver innenfor definert satsingsområder
- Integrasjon forskning og klinikk

Stipendiater – opprette 2 stillinger (innen 2017)

Dobbeltkompetansestillinger for å sikre forskning i DPS – samarbeid med psykologisk fakultet – 4-5 stillinger

Fordypning for LIS – øke fra 2 til 4 stillinger

- Skal være kvalifiserende for doktorgradsprosjekt
- 2 nye stillinger øremerket for BUP

Legge til rette for at helsepersonell med høyskoleutdanning kan søke PhD-stipend

- Etablere 2 x 3mnd. frikjøp til utforming av prosjektbeskrivelser/stipendsøknad

Forskningsprogram 2013-2017

Forutsetninger:

- Tydelige og avgrensede satsningsområder
- Integrert i divisjonen
- Internasjonalt samarbeid
- Barn og unge er prioritert
- Sikre brukerperspektiv
- Prioritere prosjekter som har fått god ekstern evaluering
- Årlig rapportering av fremdrift for hvert satsningsområde/prosjekt
- Vurdering av nye satsningsområder årlig

SATSNINGSOMRÅDER (5 år)	Internasjonal / nasjonal / regional samarbeidspart(er)
1. BMH senter (psykose, bipolar, suicid) <ul style="list-style-type: none"> • Psykofarmakologisk behandlingsforskning (effekt/mekanismer) • ECT/nevrostimulerende behandling (effekt/mekanismer) 	<ul style="list-style-type: none"> • Universitetet i Bergen (UiB) • The Bergen fMRI Group • KG Jebsen Senter for forskning på nevropsykiatriske lidelser • Norwegian Centre for Mental Disorders Research (SFF) Norwegian Research Network in Severe Mental Illness (NORSMI) • Nasjonale satsningsområder for tverregionale helseprosjekter (NASATS) • Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging (NSSF) • Regionalt kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest (KORFOR) • Pharmacogenomics of Bipolar Disorder Consortium (PGBD) • Medizinische Universität Innsbruck, Østerrike • University of California, San Diego
2. Barn og unge: Utviklingsforstyrrelser og emosjoner <ul style="list-style-type: none"> • «Intern epidemiologi» - vår egen pasientbefolkning • «Ekstern epidemiologi» - i samarbeid med andre • Barn i risiko 	<ul style="list-style-type: none"> • UiB • The Bergen fMRI Group • KG Jebsen Senter for forskning på nevropsykiatriske lidelser • Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) • Uni research • Prosjekt: Assessment and Treatment – Anxiety in Children and Adults (ATACA) • Griegakademiets senter for musikkterapiforskning (GAMUT) • Oppfølgingsgruppen • Prosjekt: BUP-gen • KORFOR

SATSNINGSOMRÅDER (5 år)	Internasjonal / nasjonal / regional samarbeidspart(er)
<p>3. OCD prosjektet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behandlingsforskning (både voksne og barn): effekt/ mekanismer/ translasjonsforskning/ D-Cycloserine/ fMRI • OCD/ psykose • OCD/ eksekutive funksjoner/ søvn • Instrumentering 	<ul style="list-style-type: none"> • Chapel Hills, NC • University of Michigan • VU University Amsterdam • Stockholms Universitet • Helse Midt-Norge RHF • UiB • Helse Stavanger RHF
<p>4. Internettpsykiatri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internettbehandling ved angst og depresjonslidelser (nytte, kjennetegn, kost/effektivitet, samhandling) 	<ul style="list-style-type: none"> • UiB • Lindköping Universitet • University of Sussex
<p>5. Samhandlingsforskning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suicidality in Psychiatric Emergency Admissions (SIPEA)-studien • Utnytte koblingsmuligheter/registerforskning lokalt og nasjonalt • Forløpsstudier: pasient- og behandlingsrelaterte faktorer 	<ul style="list-style-type: none"> • Nasjonalt kompetansesenter for legevaktsmedisin • NSSF • UiB • Høgskolen i Bergen • Kommuner i Hordaland • Helse Stavanger • Helse Fonna • Helse Førde

DOKTORGRADER

Anders Dovran: Barndomstraumer og psykiske vansker

Foto: Jan Kåre Wilhelmsen

Personalia:

Anders Dovran (f. 1973) er psykologspesialist og ansatt ved Kronstad DPS, Helse-Bergen, og arbeidet utgår fra Institutt for klinisk psykologi, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen. Doktorgradsarbeidet ble gjennomført med førsteamanuensis Dagfinn Winje som veileder.

Tidspunkt og sted for prøveforelesningen:

23.01.2014, kl. 09.15. Oppgitt emne: «Drøft ulike modeller og teorier for utvikling av posttraumatisk stress». Sted: Det psykologiske fakultet, Auditorium 130, Christiesgate 12.

Tidspunkt og sted for disputasen:

23.01.2014, kl. 10.30, Det psykologiske fakultet, Auditorium 130, Christiesgate 12.

Kontaktpersoner:

Anders Dovran, tlf. 951 52313, epost: anders.dovran@psykp.uib.no

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for psykologi, utdanning og helse. For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

Anders Dovran disputerte torsdag 23. januar 2014 for ph.d.-graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Childhood Trauma and Mental Health Problems in Adult Life".

Skadelige effekter av traumatisk stress, som mishandling og omsorgssvikt, i oppveksten kan strekke seg langt inn i voksen alder, og øke risikoen for livslange psykiske vansker, rusmisbruk, lav utdanning/ arbeidsdeltagelse, og kriminalitet. «Kumulativ eksponering» brukes om sammensatte traumatiske belastninger over tid. Både den psykiske og fysiske utviklingen påvirkes, og mange får vansker med å fungere.

Avhandlingens første arbeid er en systematisk gjennomgang av 25 års forskning om potensielt traumatiske hendelser (PTE) hos barn og unge i barnevernet. Det viste seg at internasjonal forskning brukte ulike instrumenter som gjorde det vanskelig å sammenlikne funnene, og dokumentasjon av de psykometriske egenskapene manglet. Flertallet av studiene fokuserte bare på én type PTE, og overså dermed muligheter for kumulative trauma.

I det andre arbeidet oversatte og undersøkte vi psykometriske egenskaper til instrument for kartlegging av fem typer barndomstraumer, Childhood Trauma Questionnaire - Short Form (CTQ – SF). Arbeidet er en del av prosjektet «Traumer og psykisk helse» med informanter rekruttert fra barnevern, pasienter under behandling for psykiske vansker og/eller rusplager samt innsatte. Analysene viste at instrumentet i vår norske oversettelse hadde gode psykometriske egenskaper.

I det tredje arbeidet undersøkte vi sammenhengen mellom typer av barndomstraumer og symptomer på generelle psykologiske vansker og posttraumatisk stress. Høy forekomst, og

alvorlighetsgrad av barndomstraumer, var sterkt assosiert med generelle psykiske og posttraumatiske vansker i voksen alder.

De viktigste bidragene fra avhandlingen er at den høye forekomsten av barndomstraumer blant pasienter og klienter fordrer større oppmerksomhet. Avhandlingen dokumenterer at den norske versjonen av CTQ-SF har gode psykometriske egenskaper og kan brukes i klinisk psykologisk arbeid og forskning i Norge.

Ragnar Urheim: Aggresjonsproblemer hos sikkerhetspasienter

Foto: Jan Kåre Wilhelmsen

Personalia

Ragnar Urheim har arbeidet som psykologspesialist ved Klinikken for Sikkerhetspsykiatri siden 1989. I tillegg til pasientarbeid har han hatt oppgaver innen fengselshelsetjeneste, rettspsykiatri, risikovurderinger og undervisning. Doktorgradsarbeidet er utført ved Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Helse Vest HF. Kandidaten har vært tilknyttet HEMIL-senteret, Det Psykologiske Fakultet, UiB. Hovedveileder har vært Arnstein Mykletun og biveileder Tom Palmstierna.

Ragnar Urheim disputerte torsdag 20. mars 2014 for ph.d.-graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: «Forståelse av pasientagresjon og forklaringer på nedgang i voldsrate ved Regional sikkerhetsavdeling, Sandviken sykehus».

En mindre andel innlagte psykiatriske pasienter kan ha alvorlige aggresjonsproblemer. Viktige spørsmål ved tilrettelegging av tjenester kan være omfanget av sikkerhetstiltak, hvor mye og hvordan aggresjon kan påvirkes, og hvilke aggresjonsformer vi kan stå overfor.

Sentralt i avhandlingen er en analyse av mulige årsaker til den betydelige reduksjonen i voldsraten over en 17-årsperiode. Første artikkel viser at voldsreduksjonen sammenfaller med

Tidspunkt og sted for prøveforelesningen:

20.03.2014, kl. 09.15. Oppgitt emne: «Forløp hos sikkerhetspsykiatriske pasienter etter utskrivning - Beskriv og analyser noen empiriske funn når det gjelder voldsresidiv».

Sted: Auditoriet, Sandviksleitet 1, Sandviken Sykehus

Tidspunkt og sted for disputasen:

20.03.2014, kl. 10.30

Sted: Auditoriet, Sandviksleitet 1, Sandviken Sykehus

Kontaktpersoner:

Ragnar Urheim, tlf. 412 48842

E-post: ragnar.urheim@helse-bergen.no

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for psykologi, utdanning og helse, UiB. Avhandlingen er tilgjengelig i [BORA](#). For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

økt autonomi og en mindre restriktiv livssituasjon for pasientene, uten at dette gikk ut over avdelingens sikkerhet.

Den andre artikkelen går videre i analysen av mulige årsaker til den reduserte voldsraten. Ett mulig bidrag til dette kan ha vært endringer i behandlingsregime, som innføring av samtaler mellom partene etter voldsepisoder. Økt andel kvinner i personalgruppen, bedre planlagt og mer målrettet behandling og bedre vurderingsmåter, og økt utdanningsnivå kom også frem som plausible forklaringsvariabler. Endret lovverk i perioden kan også ha spilt inn.

En tredje artikkel undersøker variasjon i, og dimensjoner ved, pasientagresjon. Vurdering av aggressive episoder utgjorde data for analysen, og en 3-faktormodell fikk støtte. De fleste episodene ble vurdert som irritasjonsutløste, som reaksjoner på frustrasjoner og opplevde krenkelser. Mange episoder ble også vurdert som instrumentelle, som ønske om kontroll eller å oppnå ønskede mål. En mindre andel ble vurdert å være knyttet til frykt og ønske om å forsvare seg.

Funnene peker på betydningen av miljøfaktorer for forebygging av vold ved psykiatriske sykehus. Belastende restriksjoner og tvangsbruk må tilpasses reell individuell risiko og det bør legges vekt på pasientens perspektiv og samarbeid ved håndtering av risiko. Beskyttende faktorer ved avdelingskulturen, og dermed relasjonell sikkerhet, bør også utvikles og sikres. Forståelse av variasjon i aggressiv atferd og kompetanse i å møte og behandle individuelle aggresjonsproblemer må stå sentralt.

Siri Nome: Psykisk sykkelighet og dødelighet i et 20-årsperspektiv

Foto: Jan Kåre Wilhelmsen

Personalia:

Siri Nome har naturvitenskapelig og medisinsk embetseksamen fra UiB, og ble spesialist i psykiatri i 1991. Hun har jobbet ved Sandviken sykehus siden 1985, fra 1992 som avdelingsoverlege, sjeflege fra 1994-97, og leder for kompetansesenteret for Sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri fra 1999. Fra 1994 har hun vært universitetslektor ved Psykiatrisk institutt (20 prosent). Avhandlingen utgår fra Klinisk institutt 1. Professor Fred Holsten har vært veileder.

Tidspunkt og sted for prøveforelesningen:

20.10.2014, kl. 11:15. Oppgitt emne: "Fra store institusjoner til kommunehelsetjeneste - og tilbake til sykehusbasert behandling. Et 50 års perspektiv på organisering og ledelse av psykiatrisk helsetjeneste." Sted: Auditoriet, Sandviksleitet 1, Sandviken sykehus

Tidspunkt og sted for disputasen:

20.10.2014, kl. 13:15. Sted: Auditoriet, Sandviksleitet 1, Sandviken sykehus.

Kontaktpersoner:

Siri Nome, tlf. 45 25 45 75

E-post: siri.nome@helse-bergen.no / sirino@online.no

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for medisinske og odontologiske fag. Avhandlingen er tilgjengelig i BORA. For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

Siri Nome disputerte mandag 20. oktober 2014 for ph.d.-graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "The Burden of mental health in a period with profound organizational and ideological changes during two decades. A prospective longitudinal clinical study of the utility of beds, mortality, and causes of death in a psychiatric hospital with sector responsibility".

Hensikten med studien var å undersøke pasientstatistikk, sykkelighet og dødelighet for pasienter som ble innlagt på Sandviken psykiatriske sykehus i perioden 1985-2003. Opptrappingsplanen for psykisk helse (iverksatt 1999), finansiert ved tilskudd på 24 milliarder norske kroner, medførte en stor organisatorisk og strukturell omlegging av psykisk helsevern i Norge. Nedbygging av psykiatriske sykehus, markant økning av distriktpspsykiatriske sentre og omlegging av styringen, etter retningslinjene av New Public Management, var noen av følgene. I Hordaland fant vi en reduksjon av psykiatriske sykehussenger, og en dobling av polikliniske konsultasjoner pr. år. Ved Sandviken sykehus skjedde det fra 1995 til 2003 en fordobling av det årlige antall innlagte pasienter, opphold og førstegangs innlagte. Det årlige antall innlagte pasienter med misbruks-/alkoholproblematikk ble femdoblet, og tallet på pasienter med immigrantbakgrunn ble femdoblet.

Pasienter som ble innlagt Sandviken sykehus for første gang viste økende dødelighet, høyest hos de yngste pasientene, og like etter utskrivning, mens dødeligheten i befolkningen gikk ned. En tredjedel av dødsfallene kom i løpet av to år etter første innleggelsen. Dødeligheten var 2,85 ganger høyere enn forventet for menn, 2,15 ganger for kvinner, og 5-7 ganger høyere for pasienter med misbruks-/alkoholproblematikk, samtidig som dødeligheten i befolkningen økte. Også pasienter uten misbrukerproblematikk hadde økt dødelighet i perioden. Median-tap i levealder for pasientene som var yngre enn 65 år ved første innleggelse var for menn/kvinner respektive 26,95/23,96 år. Pasientgruppen hadde like mye overdødelighet av naturlige som av unaturlige årsaker, med hjertekarsykdom som hyppigste dødsårsak. Mannlige pasienter hadde høyere dødelighet enn kvinnene for alle dødsårsaker, bortsett fra død ved selvmord. Vi fant økt og like stor selvmordsrisiko for pasientene i alle aldersgrupper. Yngre mannlige pasienter med misbruksproblematikk hadde en særlig høy overdødelighet av unaturlige dødsårsaker.

Ute Kessler: Elektrokonvulsiv behandling av bipolar depresjon

Foto: Anne Sidsel Herdlevær

Personalia

Ute Kessler (f. 1971) er utdannet lege fra Universitetet i Greifswald, Tyskland. Siden 2008 har hun vært ansatt som overlege ved Haukeland sykehus, Klinikk for

Psykosomatisk Medisin. Hun har under doktorgradsarbeidet vært tilknyttet Bipolar Research and Innovation Network, Norway (BRAIN), med Arne Vaaler som hovedveileder. Arbeidet har vært finansiert av Helse Vest og utgår fra et samarbeid mellom Regionalt forskningsnettverk for stemningslidelser (MoodNet) og Det medisinsk-odontologiske fakultet, Universitetet i Bergen.

Tidspunkt og sted for prøveforelesningen:

28.11.2014, kl.10.15. Oppgitt emne: "Kognitive vansker ved behandlingsresistent bipolar lidelse - etiologi, komorbiditet, behandling og prognose" Sted: Stort auditorium, Haukeland sykehus, Jonas Lies vei 65.

Tidspunkt og sted for disputasen:

28.11.2014, kl. 12.15.

Sted: Stort auditorium, Haukeland sykehus,
Jonas Lies vei 65.

Kontaktpersoner:

Ute Kessler, tlf. 55 97 45 80

E-post: Kessler@helse-bergen.no

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for medisinske og odontologiske fag. Avhandlingen er tilgjengelig i [BORA](#). For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

Ute Kessler disputerte fredag 28. november 2014 for ph.d.-graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Electroconvulsive therapy for bipolar disorder depression: Effects on depressive symptoms and cognitive function".

Bipolar lidelse er en sykdom kjennetegnet av perioder med endret stemningsleie, som mani og depresjon. Spesielt de depressive fasene kan være langvarige, vanskelige å behandle, og til stor belastning for pasienten. Medikamenter er et vesentlig element i behandlingen, sammen med ulike former for samtaleterapi. De viktigste medikamentene er stemningsstabiliserende preparater, antipsykotika og antidepressiva. Elektrokonvulsiv terapi (ECT) er et behandlingsalternativ når den medikamentelle behandlingen svikter.

Denne avhandlingen handler om akutt behandling av alvorlig bipolar depresjon. Målet med doktorgradsarbeidet var å undersøke hvorvidt pasienter med utilstrekkelig effekt av forutgående medikamentell behandling har best effekt av å intensivere den medikamentelle behandlingen ytterligere eller skifte til ECT.

Studien påviste at en stor andel av pasientene har betydelige kognitive vansker under den depressive episoden. Etter seks uker med enten intensivert medikamentell behandling eller en serie med ECT viste studien at de depressive symptomer ble mest redusert ved ECT. I takt med bedring av depressive symptomer ble den generelle kognitive fungeringen forbedret, uavhengig av hvilken behandling pasientene fikk. Studien viste imidlertid også at erindringer knyttet til personlige opplevelser (autobiografisk hukommelse) påvirkes mer av ECT enn medikamentell behandling.

Avhandlingens hovedfunn støtter bruk av ECT ved behandling av bipolar depresjon, spesielt når målet er rask bedring av depressive symptomer. Funnene understreker viktigheten av å ta hensyn til den reduserte kognitive fungeringen i møtet med pasienter med pågående bipolar depresjon. Avhandlingen er del av en større studie som også undersøker langtidseffekten av begge behandlingsalternativene.

Thomas Haug: Hva virker ved behandling av angst?

Foto: Jan Kåre Wilhelmsen

Personalia:

Thomas Haug (født 1975) er utdannet cand.psychol. ved Universitetet i Bergen i 2004. Han har jobbet ved Årstad allmennpsykiatriske poliklinikk, Helse Bergen, siden 2007, parallelt med

doktorgradsarbeidet. Han har tidligere jobbet ved Hjeltestadklinikken, Stiftelsen Bergensklinikken. Han jobber i dag som psykolog ved Fyllingsdalen Pedagogisk Psykologisk Tjeneste.

Tidspunkt og sted for prøveforelesning:

02.12.2014, kl. 09.15. Oppgitt emne: "Therapeutic alliance and therapist competency in CBT for anxiety disorders". Sted: Det psykologiske fakultet, Christiesgate 12, auditorium 130

Tidspunkt og sted for disputasen:

02.12.2014, kl. 10:30. Sted: Det psykologiske fakultet, Christiesgate 12, auditorium 130

Kontaktpersoner:

Thomas Haug, tlf. 92017471, e-post: Thomas.haug@psykp.uib.no

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for psykologi, utdanning og helse, UiB. Avhandlingen er tilgjengelig i [BORA](#). For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

Thomas Haug disputerte tirsdag 2. desember 2014 for ph.d.- graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Predictors and moderators of treatment outcome from high- and low-intensity cognitive behavioral therapy for anxiety disorders. Association between patient and process factors, and the outcome from guided self-help, stepped care, and face-to-face cognitive behavioral therapy".

Avhandlingen omhandler faktorer som er forbundet med utfallet av forskjellige formater av psykologisk behandling for angstlidelser.

Utgangspunktet for avhandlingen er en behandlingsstudie som ble utført i ni voksenpsykiatriske poliklinikker i Helse Vest. Denne studien undersøkte effekten av kognitiv atferdsterapi i ulike formater ved behandling av panikk lidelse og sosial angst lidelse. I kognitiv atferdsterapi lærer pasienter å utfordre tanker og atferd som skaper og opprettholder angst. Effekten av denne behandlingsformen er godt dokumentert i forskningslitteraturen, både når behandlingen leveres i form av tradisjonell ansikt-til-ansikt terapi og som internett-basert selvhjelpsbehandling. En vet imidlertid langt mindre om hvilke faktorer som er forbundet med effekten av denne behandlingen.

Avhandlingen inneholder tre vitenskapelige artikler som undersøker sammenhengen mellom utfallet av behandlingen, og faktorer knyttet til formatet på behandlingen, egenskaper hos pasienten, og behandlingsprosessen. Dette ble gjort for kognitiv atferdsterapi både i form av ansikt-til-ansikt terapi og internett-basert selvhjelp.

Funnene tyder på at internettbasert selvhjelpsbehandling er effektivt ved behandling av angstlidelser, med sammenliknbare resultater som ved ansikt-til-ansikt terapi. Videre indikerer resultatene at en opphopning av negative konsekvenser av angstlidelsen, og mindre grad av sosiale ressurser, støtte og nettverk hos pasienter er forbundet med et dårligere behandlingsresultat.

Funn fra denne avhandlingen indikerer også at høyere kompetanse hos terapeuter og en bedre arbeidsallianse mellom pasient og terapeut er forbundet med et bedre utfall av ansikt-til-ansikt-kognitiv atferdsterapi. Samlet har denne avhandlingen mulige implikasjoner for tilrettelegging og tilpassing av behandling samt trening og opplæring av behandlingskompetanse for terapeuter i psykisk helsevern.

Line Iden Berge: Forekomst av depresjon og migrene hos personer med diabetes

Foto: Thomas Jarl Cutler

Personalia:

Line Iden Berge (f. 1981) er født og oppvokst i Bergen, lege fra Universitetet i Bergen og er under spesialisering i psykiatri i Helse-Bergen. Prosjektet har vært et samarbeid mellom Psykiatrisk Divisjon i Helse-Bergen, Institutt for Klinisk Medisin og Institutt for Global Helse og Samfunnsmedisin ved UiB.

Tidspunkt og sted for prøveforelesning:

04.12.2014, kl. 10.15. Oppgitt emne: "Komorbiditet mellom diabetes og depresjon – mulige patofysiologiske mekanismer".

Sted: Stort auditorium, Haukeland Universitetssykehus, Jonas Lies vei 65.

Tidspunkt og sted for disputas:

04.12.2014, kl. 12.15.

Sted: Stort auditorium, Haukeland Universitetssykehus, Jonas Lies vei 65.

Kontaktpersoner:

Line Iden Berge, tlf. 988 57354

E-post: line.iden.berge@gmail.com

Avhandlingen kan lånes på Bibliotek for medisinske og odontologiske fag. Avhandlingen er tilgjengelig i [BORA](#). For kjøp/bestilling av avhandlingen, kontakt kandidaten direkte.

Line Iden Berge disputerte torsdag 4. desember 2014 for ph.d.-graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Depression and migraine comorbid to diabetes: Epidemiological studies utilizing data from the Norwegian Prescription Database and The Hordaland Health Study".

Diabetes er en kronisk sykdom som skyldes at kroppen ikke kan produsere eller utnytte hormonet insulin tilstrekkelig, noe som forstyrrer sukkeropptaket i cellene. Sykdommen er vanlig i Norge, cirka seks prosent av befolkningen er rammet, og forekomsten er økende. Diabetes kan gi følgetilstander i de fleste av kroppens organer, for eksempel i hjertesystemet. Mindre kjent er forekomsten av psykiatriske og nevrologiske tilstander hos personer med diabetes.

Berge har i sine studier brukt opplysninger fra det nasjonale Reseptregisteret og Helseundersøkelsen i Hordaland til å undersøke forekomsten av depresjon og medikamentelt behandlet migrene hos personer med diabetes.

Resultatene viser at sammenlignet med personer uten diabetes har personer med diabetes økt forekomst av depresjon, men redusert forekomst av medikamentelt behandlet migrene. Forekomsten av både depresjon og medikamentelt behandlet migrene varierte betydelig med alder, og spesielt 40-åringer som bruker medikamenter mot diabetes type 2 synes å ha opp mot tre ganger så høy forekomst av depresjon.

Andre studier har vist at personer med diabetes og samtidig depresjon har 50 prosent økt dødelighet sammenlignet med personer med «kun» diabetes, og siden depresjon i de fleste

tilfeller kan behandles effektivt, er det derfor viktig at helsepersonell er oppmerksom på at særlig unge personer med diabetes har markant økt forekomst av depresjon.

ÅRSRAPPORTER – HELSE VEST¹

911253 – Regionalt forskningsnettverk – angst

Ansvarlig person: Odd E. Havik

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, nettverk

Regionalt forskningsnettverk for angstlidelser ledes av professor Odd E. Havik, Universitetet i Bergen, og professor Einar R. Heiervang, Universitetet i Oslo. Videreføring av nettverkene: De regionale forskningsnettverkene ble i 2012 evaluert av et eksternt ekspert-panel som ga en sterk anbefaling om å videreføre satsningen. Samarbeidsorganet, Helse Vest RHF, sluttet seg til ekspertpanelets evaluering, men at helseforetakene måtte stå for videre finansieringen og at de tre nettverkene burde legge opp til et tettere samarbeid. Helseforetakene Stavanger, Fonna, Bergen og Førde har vært entydig positive til videreføring av nettverkene. En modell for videreføring i ett regionalt forskningsnettverk har fått tilslutning og vil fra 2015 erstatte de regionale nettverkene. Her oppsummerer vi kort hovedtrekk ved aktiviteten i Regionalt forskningsnettverk for angstlidelser siden oppstart i 2007. Oppsummering av aktivitet: Angstnettverket har hatt ca 6 styremøter per år. Det har vært holdt årlige, åpne faglige seminarer /konferanser om angstlidelser. Foredragene på den nasjonale angstkonferansen som nettverket arrangerte i 2010 er publisert i bokform. Det har vært fortløpende kontakt med de fire helseforetakene om utvikling og gjennomføring av prosjekter. Sammen med nettverkene for psykososer og stemningslidelser er det siden 2009 blitt arrangert en egen nettverkskonferanse i forkant av Helse Vests årlige forskingskonferanse. Strategiske forskningsmidler: De strategiske forskningsmidlene fra Samarbeidsorganet, Helse Vest RHF, har i perioden 2006-2014 gitt støtte til 20 prosjekter. Noen prosjekter har fått midler over flere år. Tre prosjekter skiller seg ut ved at de har gjennomført eller startet opp store klinikknære behandlingsprosjekter, og alle helseforetakene i regionen har deltatt/deltar i ett eller flere av disse prosjektene. Overordnet mål for prosjektene er systematisk utprøving og evaluering av evidensbaserte behandlingsmetoder for angstlidelser i vanlig 2.linje polikliniske tjenester. For å gjennomføre prosjektene var det nødvendig med en omfattende opplæring og veiledning av helsepersonellet som gir behandlingen. Opplæring og veiledning har gått over 2 -3 år, kombinert med faglige seminarer /konferanser om angstlidelser. Felles for de tre prosjektene er at de har påvirket organisering og innhold av behandlingstilbudet for angstlidelser i Helse Vest. Status presens for de tre prosjektene: - "Assessment and Treatment - Anxiety in Children and Adults" (ATACA) ledet av professor Havik og professor Heiervang. Datainnsamlingen i to store regionale prosjektene om behandling av angstlidelser hos barn og voksne er avsluttet. Samlet har 350 pasienter, 16 poliklinikker og ca 60 behandlere deltatt. Barneprojektet gjennomførte 3-5 års oppfølging i 2013/14. Prosjektet har hatt 4 eksternt finansierte PhD stillinger, alle er ferdigstilt (Nordgreen, 2011, Fjermestad, 2012, Haug 2014, Wergeland disputerer vår 2015). Det er startet opp to nye eksternt finansierte doktorgradsprosjekter som helt eller delvis bygger på data fra ATACA. - «OCD-satsingen»: Helse Bergen HF startet 2011 et kvalitetssikret behandlingstilbud kombinert med forskningsprosjekter for pasienter med

¹ Hentet fra <https://forskningsprosjekter.ihelse.net/>

tvangslidelse (OCD). Professor Kvale, UiB/Helse Bergen, leder prosjektet. Prosjektet har 2 PhD stillinger med ekstern finansiering. - «eMeistring: Psykisk helse på nett»: startet 2013 og skal implementere og videreutvikle terapeutassistert internettbehandling brukt i ATACA som et tilbud i for lette – moderate psykiske lidelser (angst/depresjon). Leder 1. amanuensis Nordgreen, UiB/ Helse Bergen. Den kliniske delen har vært finansieres av Helsedirektoratet, Helse Bergen HF og Helse Vest RHF. eMeistring har i samarbeid med Norsk forening for kognitiv terapi utviklet en ettårig videreutdanning for helsepersonell i veiledet selvhjelp. En PhD stilling med ekstern finansiering. Strategiske forskningsmidler til angstnettverket er også brukt til årlig utlysning av 2 -3 arbeidsstipend på 3 mnd, og det er delt ut 16 stipend til ferdigstilling av artikler og søknader om PhD stipend.. Oppsummering De tre hovedprosjektene har skaffet midler til 8 PhD stillinger med eksterne finansiering, og 4 av disse er ferdige med doktorgraden. Det er kommet 16 internasjonale publikasjoner fra prosjekter i angstnettverket og 4 doktorgrader er ferdigstilt. I tillegg er det 18 nasjonale publikasjoner, bøker og bokkapitler. Det noe beskjedne omfanget av publikasjoner må ses i sammenheng med at alle prosjektene i angstnettverket som gir publikasjoner ble startet opp som helt nye prosjekter etter 2007, og er derfor fortsatt i startfasen med hensyn til publikasjoner. I ATACA er det planlagt ytterlig ca 40 publikasjoner og 4 nye doktorgradsprosjekter er startet.

911361 – Regionalt forskningsnettverk – stemningslidelser

Ansvarlig person: Anders Lund

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, nettverk

Siden oppstarten i 2007 har Regionalt forskningsnettverk for stemningslidelser, MoodNet, hatt en stor utvikling og utrettet mye innenfor klinikknær forskning på stemningslidelser. Nettverket har bestått av en rekke behandlere og forskere med interesse for stemningslidelser. Samtlige helseforetak i regionen har vært representert, samt andre institusjoner som UiB og IRIS. I 2007 drev MoodNet primært med nettverksbygging. Våren 2007 fikk MoodNet midler fra Helse Vest til en stor randomisert og kontrollert studie på elektrokonvulsiv behandling (ECT) for mennesker med bipolar lidelse. I 2008 var det en stor økning i medlemmer i nettverket, og det ble avholdt tre åpne regionale nettverksmøter. I 2008 var det fire pågående prosjekter i MoodNet: - Terapieresistent depresjon ved bipolar lidelse – en randomisert kontrollert studie av elektrokonvulsiv behandling (ECT), ledet av overlege Ute Kessler, Helse Bergen HF. Ute Kessler disputerte til doktorgrad 28. november 2014 på dette temaet. - Subjective experiences of recovery in mood disorders – An empirical investigation within the framework of user involved research, ledet av psykolog Marius Veseth, Helse Bergen HF og UiB. Marius Veseth disputerte til doktorgrad januar 2013 på dette temaet. Studien var basert på møter mellom forskere og tolv brukerrepresentanter fra hele regionen. Forskerne samarbeidet med Yale University, og Marius Veseth var blant annet på et studieopphold hos professor Larry Davidson ved Yale University. Brukerinvolvering og medforskning har vært en meget viktig del av MoodNet sitt arbeid. Marius Veseth og professor Marit Borg holdt medforskerskole og ga brukerne kompetanse til å delta aktivt i forskningen. - Astroglia-spesifikke markører i prefrontale områder hos bipolare, deprimerede pasienter som skal gjennomgå ECT-behandling, ledet av post.doc Øyvind Hundal, Apotekene Vest HF og Helse Bergen HF. - Longitudinal studies of major depressive disorder and cognitive functioning, cortisol and emotional information processing: predictors for relapse?, ledet av førsteamanuensis (nå professor) Åsa Hammar, UiB og Helse Bergen. Psykolog Mari Strand disputerte for PhD graden i 2013: Emotional information Processing in recurrent MDD, og psykolog Guro Årdal disputerte samme år for PhD graden med arbeidet: Major Depressive

Disorder - a Ten Year Follow-up study. Psykolog Marit Scmid disputer om få uker på avhandlingen: Executive Functioning in recurrent- and first episode Major Depressive Disorder, longitudinal studies. I perioden 2009-2014 var det stor økning i antall støttede prosjekter, fra fire i 2008, til totalt tretten prosjekter som i nettverksperioden har fått strategiske midler. Noen prosjekter har fått midler flere år, blant annet fikk ECT prosjektet til Ute Kessler midler i fem år, fra 2007-2011. I tillegg har det blitt gjennomført cirka to regionale nettverksmøter årlig. I 2013 besluttet MoodNet å gå sammen med de to andre regionale forskningsnettverkene; regionalt forskningsnettverk for angstlidelser og regionalt forskningsnettverk for klinisk psykoseforskning, og sammen organisere nettverksmøter. Fra sommeren 2013 til utgangen av 2014 har nettverket brukt mye tid, sammen med de to andre nettverkene, på å utrede muligheten for et nytt, felles, forskningsnettverk innen psykisk helse – forankret i de fire helseforetakene i regionen; Helse Fonna, Helse Bergen, Helse Førde og Helse Stavanger. Dette arbeidet førte, i november 2014 til at styret i PsykNettVest konstituerte seg. MoodNet er kreditert på cirka 80 artikler så langt, og flere artikler er under planlegging/arbeid eller i publiseringsprosess. Flere phd kandidater knyttet til MoodNet har disputert til doktorgrad, blant annet Marius Veseth, Liv Grethe Kinn, Mari Strand, Guro Årdal, Line Iden Berge og Ute Kessler. Flere prosjekter innen MoodNet har fått finansiering andre steder og MoodNet har dermed oppnådd målet med å være starthjelp for prosjekter innen feltet stemningslidelser. MoodNet har årlig tildelt mellom 1-3 tremåneders frikjøpsstipend. Disse stipendene har blitt brukt til å skrive forskningsartikler, skrive søknad om phd midler og skrive søknad om post.doc midler.

911375 – Kognitiv atferdsterapi ved behandling av angstforstyrrelser hos barn og ungdom

Ansvarlig person: Gro Janne Henningsen Wergeland
 Prosjektkategori: Forskerutdanning - dr.grad

Angstlidelser er blant de vanligste psykiske plagene hos barn og unge. Behandling med kognitiv atferdsterapi på universitetsklinikker har vist god effekt, men virker behandlingen like godt i vanlige barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker? Behandlingsmetoden er nå utprøvd ved 7 barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker i Helse Vest. Hovedmålet med prosjektet er gjennom en randomisert, kontrollert studie å evaluere effektiviteten av et kognitiv atferdsterapeutisk behandlingsprogram, FRIENDS, gitt som gruppe- eller individuelt behandlingstilbud for barn og ungdom (8-15 år) med angstlidelser ved 7 barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker i Helseregion Vest.

Bakgrunn: Prosjektet inngår i nettverksprosjektet "Kartlegging og behandling – angst hos barn og voksne." Prosjektansvarlige er Professor Odd E. Havik, Institutt for klinisk psykologi, Det psykologiske fakultet og Professor Einar R. Heiervang, Institutt for klinisk medisin, UiO. Angstlidelser er blant de vanligste psykiske lidelsene i samfunnet, både hos barn og voksne. Barn og unge med angst har dårligere psykososial fungering og livskvalitet enn andre barn, presterer dårligere på skolen, har dårligere sosiale ferdigheter og fungerer dårligere i fritidsaktiviteter. Angstlidelser er vanlige, de rammer unge individer, og medfører risiko for et kronisk forløp og for psykiske og somatiske komplikasjoner. Kognitiv atferdsterapi har vist god effekt i studier gjennomført på universitetsklinikker og er en anbefalt terapiform for angstlidelser. Imidlertid etterlyses det studier utført i klinikker hvor terapeuter og pasienter er mer representative for vanlig klinisk praksis (effectiveness - studier). Det er også uavklart om gruppebehandling kan gi like god effekt som den mer ressurskrevende individuell behandling.

Metode: 182 barn og ungdom i alderen 8-15 år ble randomisert til enten 10 ukers venteliste eller 10 ukers behandling, der behandlingen ble gitt som individuell terapi eller gruppeterapi. Ventelistegruppen mottok behandling i etterkant av venteperioden. Hvorvidt pasientene fylte diagnosekriteriene for sosial angst, separasjonsangst eller generalisert angst ble undersøkt før og etter behandling samt ved ett års oppfølging. Symptomnivå av angst og depressive symptomer ble kartlagt ved samme tidspunkt.

Progresjon: Inklusjon av pasienter i studien startet i mars 2008 og ble avsluttet i september 2010, ved oppnådd mål for antall inkluderte pasienter. Alle pasientene var ferdigbehandlet i mai 2011. Innsamling av 1 års oppfølgingsdata ble avsluttet i mai 2012. Resultatene fra studien ble publisert i tidsskriftet Behaviour Research and Therapy i mars 2014. Det er videre analysert hvilke faktorer ved barnet/ungdommen og familien som har betydning for frafall fra terapien, og for utfall av terapien. Resultatene av disse undersøkelsene er innsendt for vurdering i fagfellevurderte tidsskrifter. Doktorgradsavhandlingen ble innlevert til Det medisinsk-odontologiske fakultet den 1. desember 2014. Disputas forventes avholdt i april 2015.

Vitenskapelig betydning: Det har til nå ikke blitt gjennomført større kliniske studier som har vurdert effekt av kognitiv atferdsterapi rettet mot barn og unge med angstlidelser i Norge. Studien er unik, også på internasjonalt nivå, da det er en stor studie gjennomført i ordinær klinikk. Barn og unge med angstlidelser har ubehandlet ofte en dårlig prognose, og effektiv behandling er utviklet men i liten grad tilgjengelig. Det er derfor særlig viktig å prøve ut slik behandling i ordinære poliklinikker, både for å vurdere effekten av behandlingen på vanlige, ikke-selekterte barn og unge med angstlidelser og for å vurdere forskjeller i effektivitet ved gruppeterapi sammenlignet med mer kostnadskrevenne individuell terapi.

911436 – The neurocognitive profile in remitted MDD patients

Ansvarlig person: Åsa Hammar

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse

Alvorlig depresjon rammer mange mennesker og til en hver tid er ca. 5% av befolkningen klinisk deprimert. Til tross for stadig utvikling av medikamentell og psykologisk behandling, så øker sykdommen globalt og er av de fremste årsakene til uføre og død. Et alvorlig aspekt ved sykdommen er at risikoen for tilbakevendende episoder er meget høy. Det er rapportert at ca. 50% som blir diagnostisert med en første episode av depresjon vil få en ny episode innen 2 år. Depresjon er en alvorlig og sammensatt lidelse og karakteriseres av emosjonelle, biologiske og kognitive kjennetegn. Omfattende forskning foregår til en hver tid for å finne faktorer som kan bidra til forståelse av bla årsaker til sykdommen, effektfulle behandlingstilbud og hvordan man kan forebygge depresjon og tilbakefall med nye episoder. Kognisjon er viktig aspekt i depresjon og mange pasienter rapporterer at de sliter med kognitiv fungering, så som hukommelse, konsentrasjon og organisering av arbeid og dagliglivet når de er deprimert. Dette er kjent hos behandlere og kliniker, men også godt vitenskapelig dokumentert. Det har vært antatt at svikten ville normalisere seg parallelt med symptombedring av depresjonen. Tidligere studier viser at det finnes indikasjoner på at noen aspekter av den kognitive svikten vedvarer til tross for bedring og foreliggende studie har fokusert på å kartlegge hvordan profilen på den kognitive fungeringen ser ut når pasienter er i remisjon, det vil si frisk fra depresjonen. Prosjektets hovedmål var å kartlegge den nevrokognitive profilen hos pasienter som tidligere vært rammet av alvorlig depresjon. Dette er en meget viktig fokus fordi når man er symptomfri og frisk fra depresjonen, så forventes det at man skal fungere på sammen nivå som tidligere, på arbeid, skole og i dagliglivet. Hvis det er slik at en tidligere deprimert person fremdeles sliter med noen aspekter av kognitiv fungering som ikke er kartlagt og lagt til rette for, kan det øke

belastningen for vedkommende og påvirke opplevelsen av mestring, lede til et negativt selvbilde, etc. og derved øke risikoen for å utvikle nye episoder. Funn i fra foreliggende prosjekt viser at mange pasienter fremdeles sliter med spesifikke kognitive funksjoner selv om de er symptom frie. Evne til å hemme automatiserte ferdigheter (inhibisjon) er et eksempel. Dette kan blant annet ha betydning for om man klarer å stoppe for eks grubling og negative tanker. Det er også fremkommet at selv når man er delvis symptom fri eller helt symptom fri, så vil mange slite med å huske informasjon hvis man bare får høre den en gang, sammenlignet med friske kontroller. Men om man får repetert denne informasjonen så vil man huske like godt som kontrollgruppen. Det er også viktig at kartlegge den kognitive profilen når man skal tilbake til skole eller jobb, etter for eks en sykemeldingsperiode, slik at både forventninger og tilrettelegging er tilpasset for optimal fungering. Det har også vært en brukergruppe (fra MoodNet) involvert i prosjektet. Ved ulike seminarer har resultatene blitt presentert og diskutert og brukene har gitt en klar tilbakemelding på at de gjenkjenner seg og opplever at forskningsfunnene gjenspeiler deres vansker med kognitiv fungering i etterkant av en depresjon. En brukere beskrev dette på en meget illustrativ måte: Hun lignet sin kognitive kapasitet med en sylinder hvor det var forventet av henne selv, arbeidskollegaer og sjefer at hun skulle ha en 100% kapasitet, men selve verket hadde hun er redusert kapasitet fordi hun brukte stor del av den totale kapasiteten til å holde unna nye episoder. Arbeidet og forventningen var ikke tilpasset den reduserte kognitive kapasiteten og det ble derfor en øket belastning som i sin tur hadde negative konsekvenser for hennes mentale helse. En viktig videreføring av funn fra prosjektet blir å undersøke om kognitiv trening for å øke den kognitive kapasiteten vil bidra til å forebygge nye episoder. Denne studien heter DepRem, (Depression and Remediation).

Resultatene fra foreliggende prosjekt viser at pasienter som vært rammet av alvorlig depresjon sliter med en redusert kognitiv kapasitet selv når de er symptomfrie og i remisjon. Dette kan øke belastningen ved tilbakeføring til arbeid og studier og dagliglivets fungering. En slik øket belastning kan ha negative konsekvenser for den mentale helsen og i sin tur øke risikoen for nye episoder. Det er viktig for helsetjenesten at behandlere og kliniker har et fokus på at den kognitiv fungeringen kan være redusert selv når pasienter er blitt friske fra depresjonen. Mange vil trenge en tilpasset arbeids/ studie situasjon for å optimalisere sine kognitive resurser. Det er blitt generert nye kliniske problemstillinger på bakgrunn av funn fra studien. Kan den reduserte kognitive kapasitet trenes? Vil dette kunne forebygge nye episoder? I forlengingen av foreliggende studie har det blitt utviklet en ny studie som vil undersøke disse problemstillingene empirisk.

911525 – Når omsorgen svikter: Barn i risiko for utvikling av psykiske vansker

Ansvarlig person: Liv Kleve

Prosjektkategori: Strategiske midler – rus, dr.grad

Prosjektet var initialt et litteratur-søk samt oppfølgingsstudie av populasjon av barn eksponert for rus i svangerskap. Så langt har to artikler utgått fra litteratursøk. Imidlertid er prosjektet avsluttet våren 2014.

Prosjektet var initialt et litteratursøk-prosjekt samt en oppfølgingsstudie av populasjon eksponert for rusmidler i svangerskapet. Så langt har to artikler utgått fra litteratursøk-delen av prosjektet. Prosjektet ble imidlertid avsluttet våren 2014. Publisering og formidling i 2014:

Den første «Prevalence of intrafamilial child maltreatment in the Nordic countries: a review» (Kloppen, K., Mæhle, M., Kvello, Ø., Haugland, S., & Breivik, K.) ble publisert i Child Abuse Review i oktober (epub ahead of print). I forbindelse med publiseringen av artikkelen hadde jeg også en del populærvitenskapelig formidling:

1. Kronikken «Volder truer bak lukkede dører»; Bergens Tidende 17. oktober (meninger/kronikk/Volden-truer-bak-lukkede-dorer-3220307.html)
2. Oppslag i Aftenposten 17. oktober; «Jeg befant meg midt i krigssonen»: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Jeg-befant-meg-midt-i-krigssonen-7747211.html>
3. Radiointervju med NRK resulterte i tre nyhetsoppslag h.h.v. 17. og 20. oktober: - «Nær kvart tiende nordiske barn er utsett for vald i egen heim» (<http://www.nrk.no/sognogfjordane/har-kartlagt-vald-mot-born-1.11987386>) - «Barneombudet: Born som er vitne til vald blir neglisjerte» (http://www.nrk.no/sognogfjordane/_neglisjerer-born-som-er-vitne-til-vald-1.11989537) - «Helsepersonell spør ikke om vald etter at barnet er fødd» (<http://www.nrk.no/sognogfjordane/vald-ma-kartleggast-etter-fodsel-1.11995678>)

Jeg sendte artikkelen "Prevalence of child sexual abuse in the Nordic countries: a review" (Kloppen, K., Haugland, S., Svedin, C.-G., Mæhle, M. & Breivik, K.) inn til vurdering i tidsskriftet Journal of Child Sexual Abuse (den skal sendes inn på nytt igjen nå i januar/februar) Våren 2014 jobbet med utkast til introduksjon til artikkelen som Lisbeth Sandtorv er førsteforfatter på («Children exposed for drugs during pregnancy: the need for care and support in childhood»)

911528 – Barn eksponert for rus i svangerskapet

Ansvarlig person: Liv Kleve

Prosjektkategori: Strategiske midler – rus, dr.grad

Kunnskap om hvilke følger påvirkning av ulike rusmidler i svangerskapet kan ha for barns utvikling er fortsatt svært mangelfull, spesielt når det gjelder langtidseffekter. Formål er en oppfølgingsstudie mht kliniske opplysninger i skolealder samt avansert cerebral MR studie både strukturell og funksjonell MR.

Alkohol har en veldokumentert skadelig effekt på humane fostre. Det er kjent at alkoholeksponerte barn har økt forekomst av kognitive vansker og psykiske vansker, frem i skolealder. Det er dokumentert at øvrige rusmidler, herunder opiater, amfetamin, cannabis og benzodiazepiner kan gi det nyfødte barnet abstinens og vansker i tiden etter fødselen og frem i småbarnsalder. Det er mindre dokumentert og forstått hvilke langtidsvirkninger prenatal eksponering for andre rusmidler enn alkohol kan ha. Barn eksponert for rusmidler i fosterlivet har blitt undersøkt og fulgt opp ved barneklubben, Haukeland Universitetssjukehus siden 1990 tallet. Vi holder på med en oppfølgingsstudie av barn i skolealder der vi vil se nærmere på langtidseffekter av prenatal eksponisjon for rusmidler. Prosjektet er to-delt: 1) "Barn eksponert i svangerskapet" Formålet er å se på sammenhengen mellom ruseksponisjon, psykisk helse og psykososiale faktorer. Studien er hospitalbasert, 114 barn i skolealder ble invitert til å delta, 105 har deltatt. 45% av barna er eksponert for alkohol (foetal alcohol spectrum disorder, FASD) og 55 % for øvrige rusmidler enn alkohol eller LAR medikamenter. De to gruppene sammenlignes for ulike utfalls- og bakgrunnsvariabler. Hypotesen er at gruppen barn eksponert for øvrige rusmidler enn alkohol har tilsvarende vansker som FASD barn. Vi vil sammenligne gruppene for å se nærmere på følgende hypoteser og problemstillinger: 1) Barn eksponert for øvrige rusmidler enn alkohol har lignende psykiske helsevansker som FASD barn. 2) Omsorgssituasjonen påvirker barnas psykiske helse. 3) Helse- og omsorgssituasjon i tidlig

barnealder predikerer senere psykisk helse. Resultatene vil kunne belyse omfanget av vansker og særlige behov som barn eksponert for rusmidler i svangerskapet har eller er i risiko for å utvikle, og gi grunnlag for råd og veiledning til hjelpeinstanser for oppfølging og behandlingstiltak. 2) «Barn eksponert for rus i svangerskapet: Morfologisk og funksjonell MR-undersøkelse av hjernen» Kunnskap om hvilke følger påvirkning av ulike rusmidler i svangerskapet kan ha for barns utvikling er fortsatt svært mangelfull, spesielt når det gjelder langtidseffekter. Formålet med prosjektet er å bidra med ny kunnskap om hvordan prenatal ruseksponering kan påvirke hjerneutvikling ved å belyse sammenhenger mellom biokjemisk miljø i fosterlivet og hjerneorganisk dysfunksjon senere i livet ved bruk av avanserte MR-undersøkelser. Studien er en hospitalsbasert oppfølgingsstudie av barn eksponert for rus i svangerskapet rekruttert gjennom Barneklubben, Haukeland universitetssjukehus. Totalt 43 barn i alderen 10-14 år som er fulgt etter neonatal abstinens, eller senere henvist med spørsmål om rusrelatert skade, og tilsvarende antall kjønns- og aldersmatchede kontroller, er inkludert i studien. Av de ruseksponerte barna har omtrent 30 % vært utsatt for alkohol, mens 70 % har vært utsatt for andre rusmidler, hvorav de fleste er eksponert for opioider, inkl. barn av mødre i legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Man ønsker å kartlegge: 1) Gruppespesifikke forskjeller i hjernens morfologi med cerebral MR. 2) Gruppespesifikke forskjeller i funksjon med funksjonell MR (fMRI) med en oppgave som tester arbeidshukommelse og selektiv oppmerksomhet. 3) Assosiasjon mellom MR-funn og kognitiv funksjonsnivå. Prosjektet ble startet januar 2014, og all datainnsamling inkl. radiologiske undersøkelser (MR/fMRI) ble gjennomført ila.2014.

911542 – Molecular pathology of candidate proteins involved in mental disorders

Ansvarlig person: Thegna Mavroconstanti

Prosjektkategori: Forskerutdanning – dr.grad

Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) is a highly heritable neuropsychiatric disorder with childhood onset that may also persist in adulthood. Although several genetic, biological and environmental risk factors have been suggested to be involved in ADHD, the aetiology of this disorder remains unclear. The goal of this project was to investigate potential genetic and biological markers in the adult form of ADHD. We investigated: 1) if coding variants in the CDH13 gene are associated with adult ADHD in a Norwegian sample and if these variants have functional effects on the protein level in mammalian cell models 2) if serum adiponectin levels are associated with adult ADHD, and if coding CDH13 variants affect serum adiponectin levels 3) if common variants in the regions of the TPH1 and TPH2 genes are associated with adult ADHD in a large European sample We detected seven rare missense CDH13 variants in adult ADHD patients and controls, one of which was novel. The detected variants were not associated with ADHD in our sample and studies of these variants in cell models did not reveal significant effects on protein expression levels or cellular localization. We observed significantly decreased serum levels of absolute and relative high molecular weight (HMW) adiponectin in ADHD patients compared to controls, after adjusting for common confounding factors. Significant correlations between absolute and relative HMW adiponectin levels and psychiatric symptoms, particularly with ADHD symptoms in childhood, were also observed. A non-significant trend for increased serum levels of total adiponectin was observed in patients carrying missense CDH13 variants compared to patients carrying wild type CDH13. A nominally significant association was detected between a TPH1 SNP and adult ADHD in the Norwegian and Spanish samples before correcting for multiple testing in the meta-analyses in the

combined European sample. There was no evidence for association between common TPH2 SNPs and ADHD. Our findings suggest that larger studies are necessary to investigate an association between rare coding CDH13 variants and ADHD. A potential involvement of these variants in the regulation of serum adiponectin levels may also be detected in larger studies. Decreased serum levels of adiponectin, the HMW form particularly, may reflect a common pathomechanism involved in ADHD and other psychiatric disorders. Although there is no evidence for association of common variants in TPH2 with adult ADHD, a possible association of a TPH1 SNP with adult ADHD cannot be excluded. The project has no immediate impact on health services.

911617 – Amfetamin og psykose

Ansvarlig person: Else-Marie Løberg

Prosjektkategori: Strategiske midler – rus, dr.grad

Rus, psykose og nevrokognisjon

Illegale rusmidler, som cannabis, amfetamin og metamfetamin, gir en økt risiko for psykoseutvikling, men vi vet lite om hvorfor noen utvikler psykose ved slikt misbruk. Kunnskap om dette vil ha betydning for forebygging og oppfølging av rus-relaterte psykoser.

Rusmisbruk er hyppig ved psykose, og regnes i dag som en risikofaktor for psykoseutvikling. Det er ikke kjent hvorfor noen mennesker utvikler en psykose ved rusbruk, mens andre ikke gjør dette. Mennesker med ikke-affektive psykoser har på gruppenivå redusert kognitiv funksjon, og dette regnes som en sårbarhetsmarkør for psykose. Spørsmålet blir dermed om utviklingen av psykose ved rusbruk kan knyttes til nevrokognitiv fungering. Prosjektet tester ut en tenkning der det forventes enn større grad av nevrokognitive vansker for mennesker med primærpsykose sammenlignet med rus-psykose, og en større grad av kognitive vansker for mennesker med psykose med rus versus mennesker med rusindusert psykose. I dette prosjektet blir derfor pasienter med psykose og rus, inkludert rusindusert psykose, fulgt opp med en omfattende klinisk utredning ved flere testtidspunkter i ett år. Slik kan vi se på endringer over tid, og i større grad se om nevrokognitiv fungering faktisk kan være en prediktor ift psykoseutvikling. Nevrokognitiv fungering vil bli undersøkt ved hjelp av nevropsykologiske tester og fMRI (Funksjonell Magnetresonanstomografi). Nevrokognitiv fungering hos personer med rusmisbruk, særlig amfetaminbruk, og psykosesymptomer vil bli sammenlignet med personer med kun amfetaminmisbruk og primærpsykose. Studien innebærer et samarbeid mellom kliniske forskningsmiljøer innen Helse Vest i Bergen og Stavanger, samt integrering av forskningsmiljøer på rus, psykiatri og nevrovitenskap. Studien er dr. gradsprosjekt og inngår i paraplyprosjektet Bergen Psykoseprosjekt 2 (BP2). Prosjektet er godkjent av Regional komitè for medisinsk forskningsetikk. I 2014 har den første artikkelen i prosjektstipendiatens doktorgradsarbeid blitt akseptert i *Psychiatry Research*. Resultater her viser at pasienter med akutt psykose og rusbruk har en større bedring av nevrokognitiv fungering etter innleggelse på akuttpost, og dette tyder på at denne gruppen, i tråd med våre hypoteser, har mindre nevrokognitiv svikt enn psykose alene. Videre er en oversiktsartikkel fra prosjektleder publisert i *Frontiers in Psychiatry* hvor en rekke forskningsresultater fra prosjektgruppen knyttet til cannabis og psykose blir gjennomgått, og alternative modeller for sammenhengen mellom cannabis og psykose blir skissert. Et abstrakt i forhold til prosjektstipendiatens andre artikkel er innsendt og akseptert for presentasjon på internasjonalkonferanse, og selv artikkelen er i slutfasen av ferdigstilling. I et datamateriale på hele 1000 pasienter viser det seg at cannabisbruk gir en 3 år tidligere psykosedebut sammenlignet med annen psykose, i tråd med tanken om en annen sårbarhetsprofil og vei inn

i psykosen. Pasientinkluderingen i prosjektstipendiatens tredje artikkel er blitt trappet opp i løpet av 2014, parallelt med kvalitetssikring av datainnsamlingen.

911627 – The Norwegian randomized controlled trial of electroconvulsive therapy in treatment resistant depression in bipolar disorder

Ansvarlig person: Ketil J. Ødegaard

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

Bipolar lidelse er en sykdom kjennetegnet av perioder med endret stemningsleie som mani og depresjon. Spesielt de depressive fasene kan være langvarige, vanskelige å behandle, og til stor belastning for pasienten. Medikamenter er et vesentlig element i behandlingen sammen med ulike former for samtalerapi. De viktigste medikamentene er stemningsstabiliserende preparater, antipsykotika og antidepressiva. Elektrokonvulsiv terapi (ECT) er et behandlingsalternativ når den medikamentelle behandlingen svikter. Dette prosjektet handler om akutt behandling av alvorlig bipolar depresjon. Målet var å undersøke hvorvidt pasienter med utilstrekkelig effekt av forutgående medikamentell behandling har best effekt av å intensivere den medikamentelle behandlingen ytterligere eller skifte til ECT. Studien påviste at en stor andel av pasientene har betydelige kognitive vansker under den depressive episoden. Etter 6 uker med enten intensivert medikamentell behandling eller en serie med ECT viste studien at de depressive symptomer ble mest redusert ved ECT. I takt med bedring av depressive symptomer ble den generelle kognitive funksjonen forbedret, uavhengig av hvilken behandling pasientene fikk. Studien viste imidlertid også at erindringer knyttet til personlige opplevelser (autobiografisk hukommelse) påvirkes mer av ECT enn medikamentell behandling. Studiens hovedfunn støtter bruk av ECT ved behandling av bipolar depresjon, spesielt når målet er rask bedring av depressive symptomer. Funnene understreker viktigheten av å ta hensyn til den reduserte kognitive funksjonen i møtet med pasienter med pågående bipolar depresjon. I fortsettelsen ønsker vi å undersøke langtidseffekten av begge behandlingsalternativene.

Prosjektet har fått betydelig internasjonal oppmerksomhet og hovedfunnet ble publisert online i det anerkjente tidsskriftet *American Journal of Psychiatry* i desember 2014 (Schoeyen HK, Kessler U, Andreassen OA, Auestad BH, Bergsholm P, Malt UF, Morken G, Oedegaard KJ, Vaaler A. Treatment-resistant bipolar depression: a randomized controlled trial of electroconvulsive therapy versus algorithm-based pharmacological treatment. *Am J Psychiatry*. 2015 Jan 1;172(1):41-51. I tillegg ble studien av *New England Journal of Medicine* plukket ut på listen over de 10 viktigste publikasjonene innen psykiatri for 2014 (<http://www.jwatch.org/na36546/2014/12/29/nejm-journal-watch-psychiatry-top-stories-2014>). I første omgang er konsekvensen for helsetjenesten at det nå for første gang foreligger en randomisert kontrollert studien av ECT ved bipolar depresjon, det vil si at det nå foreligger denne typen forskningsbasert dokumentasjon på virkningen av en behandling som har vært praktisert globalt og i Helse-Bergen i svært mange år. Studien bidrar også med viktig informasjon om hyppighet og karakteristika av kognitive problemer knyttet til ECT behandling, slik at pasienter og behandlere har et bedre og mer objektivt grunnlag for å vurdere bivirkninger av behandlingsmetoden. Studien har også samlet inn langtidsdata og i løpet av de nærmeste årene vil den følge en rekke publikasjoner som vurderer kognitiv funksjon i et langtidsforløp. Det vil også bli gjort undersøkelser på det biologiske materiale som har vært samlet inn med tanke på å avdekke behandlingens virkningsmekanismer. Studien har også hatt

stor betydning for oppbyggingen av det kliniske kompetansemiljøet innen ECT behandling i Helse-Vest og har medført at det har blitt opprettet et regionalt kvalitetsregister for nevrostimulerende behandlinger i Helse-Vest.

911648 – The effect of electroconvulsive therapy on cognitive functioning – a randomized controlled trial in bipolar depression.

Ansvarlig person: Ute Kessler

Prosjektkategori: Forskerutdanning – dr.grad

De depressive fasene av bipolar lidelse kan være langvarige, vanskelige å behandle og til stor belastning for pasienten. Elektrokonvulsiv terapi (ECT) er et behandlingsalternativ når den medikamentelle behandlingen svikter. Det mangler randomiserte kontrollerte studier på området, også når det gjelder kognitive bivirkninger. I mitt doktorgradsprosjekt har jeg vært daglig leder for en nasjonal multisenterstudie. I en randomisert kontrollert studie har vi undersøkt effekten og de kognitive bivirkningene av ECT ved terapieresistente bipolare depresjoner. Hovedfunnene er at ECT er mer effektiv enn psykofarmaka i akuttbehandlingen av behandlingsresistente bipolare depresjoner. Kognitive vansker er vanlig i denne pasientgruppen. Disse forverres ikke ved ECT med høyresidig unilateral elektrodeplassing, med unntak av den autobiografiske hukommelsen. Avhandlingens hovedfunn støtter bruk av ECT ved behandling av bipolar depresjon, spesielt når målet er rask bedring av depressive symptomer. Funnene understreker viktigheten av å ta hensyn til den reduserte kognitive fungeringen i møtet med pasienter med pågående bipolar depresjon. Avhandlingen er del av en større studie som også undersøker langtidseffekten av begge behandlingsalternativene. Prosjektet har dokumentert effekten og bivirkninger av en behandlingsmetode som allerede er i klinisk bruk. Det eksisterer lite forskning på behandling av pasienter med terapieresistent bipolar depresjon. Det har vært antatt at ECT er den beste behandlingen ved denne tilstanden, men det har aldri tidligere vært undersøkt i en randomisert kontrollert studie.

911671 – Samhandling om psykiatriske pasienter på tvers av tjenestenivå - en prospektiv kohortstudie av 6000 pasienter innlagt i akuttpsykiatrien i Helse Bergen

Ansvarlig person: Ketil J. Ødegaard

Prosjektkategori: Strategiske midler – samhandling

Uløste samhandlingsutfordringer representerer et stort problem for brukere av psykisk helsevern og medfører dårlig utnyttelse av tjenestenes samlede ressurser. Formålet med studien er å skaffe mer kunnskap om behandling, forbruk av helsetjenester og kliniske forløp hos pasienter innen Helse Bergen sitt opptaksområde.

Studiepopulasjonen er pasienter som blir innlagt ved den akuttpsykiatriske avdelingen (PAM) i Helse Bergen. Undersøkelsen har særlig fokus på undergrupper med mange kontakter på tvers av ulike omsorgsnivå/instanser og ugunstige behandlingmessige utfall, som villet egenskade, uønskede reinnleggelses og høy dødelighet. Studien hører inn under SIPEA-studien ("Suicidality in psychiatric emergency admissions") som startet i 2005 og skal foregå til utgangen av 2015. Den er forankret i Forskningsavdelingen i Psykiatrisk divisjon, Helse-Bergen. I 2014 ble det publisert en studie som fokuserte på en undergruppe av den store kohorten som har høy risiko

for å ta sitt liv og som stiller spesielt store krav til samhandling og kontinuitet i behandlingen, nemlig pasienter med schizofrenilidelse. Tidligere egne og andres studier har vist at denne pasientgruppen har stor nytte av behandling med antipsykotiske medikamenter for å oppnå symptommeistring og forebygge tilbakefall. Samtidig er det kjent fra tidligere studier at pasienter med schizofrenilidelse ofte slutter å ta medisinen mot legens råd og at mange får hyppige uønskede reinnleggelser. En av våre tidligere delstudier viste at behandling med ett vs flere antipsykotiske medikamenter reduserte risikoen med reinnleggelse med 75%. Dette ble fulgt opp med den aktuelle studien som fokuserte på varighet av behandlingen. De mest vanlig foreskrevne antipsykotiske medikamentene ble sammenlignet med tanke på tid til avslutning og om det var pasienten selv eller legen som avsluttet behandlingen. Studieguppen omfattet alle de 400 pasientene med schizofrenilidelse som ble innlagt via PAM over en fem års periode og observasjonstiden var på gjennomsnittlig 2 år fra utskrivning. Denne studien er unik ved at den kunne følge pasientenes forløp både i primærhelsetjenesten hvis det var fastlegen som hadde hovedansvar for oppfølgingen og ved spesialisthelsetjenesten, enten behandlingen foregikk poliklinisk eller pasientene ble reinnlagt i psykiatrien. En annen styrke ved studien er at den ikke er finansiert av legemiddelindustrien. En delstudie av pasienter som ble innlagt på grunn av selvmordsrisiko er under publisering. Denne fokuserer på to undergrupper av kohorten som har spesielt stor risiko for å skade seg selv så alvorlig at det krever innleggelse i somatisk avdeling, nemlig pasienter med posttraumatisk stresslidelse og pasienter med borderline personlighetsforstyrrelse. Dette arbeidet vil ventelig lede til en PhD avhandling i løpet 2015. Tilsammen indikerer funnene fra disse studiene og våre tidligere studier at det er behov for en mer differensiert behandling enn det vi har i dag og at det er stort forbedringspotensial når det gjelder samhandling, behandlingsskjeder og kommunale tiltak for pasienter med psykiske lidelser. Pågående og planlagte delstudier vil kunne bidra med viktig kunnskapsgrunnlag for organisering og evaluering av nye strukturer og tiltak når Samhandlingsreformen iverksettes for psykiatrien. Studien foregår i samarbeid med Nasjonalt senter for selvmordsforskning og –forebygging ved Universitetet i Oslo, Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin ved Universitetet i Bergen, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri i Helse Bergen og kommunene i Helse Bergen sitt opptaksområde.

911679 – Bergen psykoseprosjekt 2

Ansvarlig person: Erik Johnsen

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Bergen psykoseprosjekt 2/ the Bergen-Stavanger-Innsbruck-Trondheim (Best Intro) study har i 2014 inkludert pasienter i byene Bergen, Stavanger, Trondheim og Innsbruck, Østerrike. Prosjektet har bidratt til en rekke publikasjoner, og flere artikler fra prosjektet er under skriving med tanke på publikasjon i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter.

Formålet med Bergen psykoseprosjekt 2 (BP2) er todelt: 1) Å foreta en uavhengig av legemiddelindustri fase IV-studie hvor en vil sammenligne effekter og bivirkninger av tre farmakologisk ulike antipsykotika; 2) Å koble genetiske og andre biomarkører samt hjernefunksjoner til observerte symptomer, effekter og bivirkninger for å utvide forståelsen av patologien ved schizofreni og andre lignende psykoser BP2 ledes fra Helse Bergen. I løpet av 2012 ble legemiddelstudidelen utvidet til flere sentre, og fikk derfor undertittelen the Best Intro study der man sammenligner effekter og bivirkninger av moderne antipsykotiske legemidler ved schizofreni og lignende psykoselidelser, og uavhengig av legemiddelindustri.

Studien representerer en pragmatisk, randomisert legemiddelsammenligning. Prosjektpasienter følges i 1 år med gjentatte kontroller i et translasjonelt design som innebærer samtidig omfattende klinisk og nevropsykologisk testing og blant annet strukturell og funksjonell hjerneavbildning, hormon-, fettstoff- og betennelsesmarkøranalyser i blod, samt arvestoffanalyser. Hensikten er å undersøke og sammenligne hvordan antipsykotiske medikamenter forårsaker endringer av psykosesyntomer, hukommelse og oppmerksomhet, og eventuelle bivirkninger, og å undersøke hvordan slike effekter og bivirkninger kan knyttes til endringer i hjernens mikrostruktur, funksjon og nivå av signalstoffer, betennelsesmarkører, hormoner, og fettstoffer i blod, samt hvilke gener som aktiveres. Denne typen kliniske sammenligningsstudier av antipsykotika er viktig på grunn av mer representative pasientutvalg og betydelig lengre oppfølgingstid enn i klassiske randomiserte, kontrollerte legemiddelstudier, og at studien er gjennomført uavhengig av kommersielle aktører. Videre er koblingen fra kliniske fenomener til basale biologiske mekanismer viktig fordi medikamentenes virkningsmekanismer i vesentlig grad er ukjente. Ut fra dagens kunnskap er det ikke mulig for den enkelte pasient å forutsi hvilket antipsykotisk legemiddel som vil være best med hensyn til effekter og bivirkninger. Prosjektets overordnede mål er å frembringe kunnskap som øker forståelsen av det biologiske grunnlaget for psykoselidelser og som kan bidra til mer individuelt tilpasset antipsykotikabehandling. Parallelt med legemiddelstudiedelen av BP2 inkluderes pasienter som ikke er aktuelle for randomisering til legemidler i en observasjonskohort som skal representere en referansegruppe. Prosjektet har bidratt i flere publikasjoner i løpet av 2014. Pasientinkludering vil fortsette gjennom 2015, og først deretter vil de longitudinelle dataene bli analysert.

911686 – Clinical and translational studies on impulsivity related disorders with emphasis on persistent ADHD

Ansvarlig person: Jan Haavik

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

ADHD (hyperkinetisk forstyrrelse) er en vanlig diagnose innen barne- og ungdomspsykiatrien. Mange ADHD-pasienter har fortsatt problemer i voksenlivet. Det er et stort behov for mer kunnskap om årsaker og biologiske mekanismer ved denne tilstanden, både hos barn og voksne. For å undersøke risikofaktorer og mekanismer for ADHD, etablerte vi i 2005 en tverrfaglig forskningsgruppe, en biobank og et pasientregister for voksne norske ADHD-pasienter, nære familiemedlemmer av pasientene og kontrollpersoner med kliniske data og biologiske prøver fra nesten 1000 ADHD-pasienter/familiemedlemmer og 910 kontroller. Etersom vi betrakter ADHD som en heterogen tilstand, med flere ulike årsaker og slektskap til andre psykiatriske lidelser, har vi også innhentet data om tilgrensende somatiske sykdommer og psykiatriske lidelser. Prosjektet har mottatt finansiering fra Helse-Vest for perioden 2011-2013. Ved avslutning av prosjektet i 2013 gjenstod det et restbeløp (kr. 132 621.-) som vi fikk overført til 2014. Sammen med annen finansiering fra KGJebsenstiftelsen, NFR, UiB og EUs 7. rammeprogram, har midlene vært benyttet til å videreføre våre kliniske og translasjonelle studier av ADHD og relaterte nevropsykiatriske lidelser. Den direkte støtten fra Helse Vest utgjør derfor et mindre, men viktig bidrag til forskningen. Listen over prosjektdeltagere og bidragsytere er derfor heller ikke fullstendig. Vi har karakterisert symptomer og biomarkører hos ADHD-pasienter. Vi har studert pre- og perinatale risikofaktorer for ADHD. Vi har utført molekylærgenetiske studier og undersøkt den funksjonelle betydning av utvalgte genetiske markører. Dette inkluderer også hjerneavbildning (MRI), hvordan ADHD påvirker hjernens struktur og funksjon. Vi har også deltatt i en studie farmakologisk behandling av ADHD og

studert molekylære mekanismer vedrørende syntesen av neurotransmittere og hvordan denne kan være endret ved ADHD. Vårt prosjekt har bidratt til mer kunnskap om symptomer, komorbide tilstander og langtidsforløp av ADHD. Dette er publisert i mange vitenskapelige kanaler, inkludert artikler og på kongresser. I tillegg har prosjektmedarbeidere formidlet våre resultater og holdt en rekke forelesninger og kurs om diagnostikk og behandling av ADHD for forskere og klinikere i Norge og utlandet. Vår forskning er internasjonalt anerkjent. Prosjektet har høstet forskningspriser og har gradvis blitt utvidet. Det er mottatt forskningsstøtte fra EU (FP7 og H2020), fra NFR, fra UiB og danner kjernen i det tverrfaglige senteret "K.G. Jebsen Senter for forskning på nevropsykiatriske lidelser" <http://www.uib.no/kgj-npd>. Forskingen fortsetter med uforminskert styrke. K.G.Jebsensenteret ble nylig blitt tildelt fornyet støtte ut 2017. ADHD prosjektet vil også bli videreført gjennom en nylig tildeling fra Helse Vest: "Identification of novel treatment targets in neurodevelopmental disorders" (nytt flerårig forskningsprosjekt).

Prosjektet har hatt stor betydning for helsetilbudet for ADHD-pasienter i Norge. Etter hvert forventer vi at det også vil få praktisk betydning i resten av verden. Data fra prosjektet inngår blant annet i Helsedirektoratets nye nasjonale retningslinje: "ADHD/hyperkinetisk forstyrrelse – Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging" fra desember 2014. <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/adhdhyperkinetisk-forstyrrelse/Sider/default.aspx> Prosjektmedarbeidere har formidlet våre resultater og holdt en rekke kurs om diagnostikk og behandling av ADHD på mange steder i landet for klinikere innen psykisk helsevern. 1. amanuensis/overlege Anne Halmøy er knyttet til prosjektet og leder den lokale ressursenheten for ADHD i Helse-Bergen. Våre forskningsdata, kurs og veiledning har bidratt til harmonisering og økt kvalitet av behandlingen av denne pasientgruppen i Norge. På lenger sikt vil ny kunnskap om biomarkører og sykdomsmekanismer kunne gi en helt ny og mer målrettet behandling av pasientene. Våre genetiske funn har allerede ledet til nye hypoteser om årsaker til og behandling av ADHD. Vi vil videreføre denne forskningen og planlegger fra 2016 nye medikamentelle og ikke-medikamentelle behandlingsstudier av voksne ADHD-pasienter.

911723 – Autistic problems from childhood to adolescence

Ansvarlig person: Maj-Britt Posserud

Prosjektkategori: Forskerutdanning – postdoc

Autismesyntomer, samsykelighet og funksjon

Autisme er en tilstand som ikke alltid er en lidelse for den enkelte, men kan ses som et sosialt handikap. Mange med autisme kan leve fullverdige liv og bidra i samfunnet, men de blir ofte møtt med manglende forståelse og vansker med å passe inn i samfunnet som igjen gir mye av funksjonssvikten vi ser hos barn og voksne med autismeproblemer.

I 2014 har prosjektet fokusert på sammenhengen mellom autismesyntomer og andre områder, med formål å forstå hva som bidrar til nedsatt funksjon. Barn som skårer høgt på autismesyntomer har også ofte vansker innen andre områder, som språkvansker, adferdsvansker og ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) vansker med oppmerksomhet og hyperaktivitet). Det viser seg at vansker på andre områder forklarer en stor andel av funksjonsnedsettelsen og lidelsen for barn med autismesyntomer. Vansker innen adferd og ADHD samt lærevansker er de viktigste årsakene til at barna er i kontakt med helsetjenester. Dette arbeidet er i slutfasen og vil bli innsendt til internasjonalt vitenskapelig tidsskrift i første del av 2015. Data for prosjektet er hentet fra "Barn i Bergen - Ung@Hordaland" som har samlet inn data fra barna var 7-9 til de gikk i videregående skole i

2012. I første halvdel av 2014 har arbeid blitt lagt til å skrive en metodeartikkel på det overordnede prosjektet "Barn i Bergen" men denne er foreløpig ikke ferdigstilt grunnet omstendigheter utenfor prosjektet. I 2014 har en i dette prosjektet også arbeidet med nærliggende prosjekter som studerer andre aspekter ved autisme, TIME-A som ser på effekten av musikkterapi ved autisme, samt et prosjekt som undersøker metabolitter i hjernen ved MR hos barn med autisme sammenlignet med kontroller. Videre har en samarbeidet med "Voksen med ADHD" prosjektet (under KG Jebsen senteret), StoppVentGå prosjektet med veiledning av PhD stipendiater i disse prosjektene, og med Helse Fonna i forhold til hvordan sosialt bruk av språk henger sammen med adferdsvansker (se publikasjon). En har deltatt som partner i en søknad til EU som ble sendt inn i mai 2014 og gikk videre til fase 2 søknad med frist i august 2014. Utfallet av dette ventes i januar 2015. I siste del av prosjektet vil en se hvordan autismesyntomer bidrar til funksjonsnedsettelse longitudinelt, altså hvorvidt vansker på dette området, rapportert i barneskolen, påvirker funksjonen i videregående. Dette vil gjøres ved å knytte symptomer i barndommen opp mot karakterer i videregående skole på den undergruppe hvor en har rapporter fra både barndom og fra ungdom (ca 4000 ungdommer). Sammenflettingen av denne databasen har imidlertid tatt lenger tid enn antatt grunnet de store og sammensatte datamengdene samt tekniske vansker knyttet til utfordringene med å flette sammen store databaser med vidt forskjellig innhold, format og personer. Denne sammenstillingen var ikke tilgjengelig før i slutten av 2014 og en ønsker derfor benytte deler av 2015 til å analysere data til siste del av prosjektet.

911754 – Tvangslidelse (OCD): Behandling, mekanismer og prognostiske

Ansvarlig person: Gerd Kvale

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Få psykiske lidelser medfører så stort funksjonstap og har så alvorlige konsekvenser for livskvalitet og sosial fungering som tvangslidelser (OCD). Selv om Eksponering med responsprevensjon (ERP) er dokumentert virksom behandling, får 30-40% ikke hjelp av tilnærmingen og kun 25% klassifiseres som asymptomatisk etter behandling.

Med utgangspunkt i grunnleggende nevrovitenskapelig kunnskap og kunnskap fra kognitiv atferdsterapi har OCD-teamet igangsatt en serie studier som samlet forventes å gi ny kunnskap om effektive behandlingsmetoder så vel som basalkunnskap relatert til endringsmekanismer. Vi har de første årene fokusert bl.a. på søvn og på eksekutive funksjoner. I tråd med prosjektplan og finansiering har følgende studier vært prioritert i 2014:

A: «Intensiv gruppebehandling av pasienter med OCD, en effektivitetsstudie» VOKSNE (Audun Havnens doktorgradsprosjekt): Datainnsamling for de første seks gruppene med pasienter som har mottatt intensivbehandling ble komplett, inklusive 6 måneders oppfølging, og resultatene ble publisert internasjonalt. Nesten 90% av pasientene får en klinisk signifikant endring etter bare fire dagers behandling, og hos 3/4 av dem som deltok holdt effekten seg 6 måneder senere. Det er også signifikant bedring mht depresjon og en ser vesentlige bedringer i pasientenes arbeidsevne og -deltakelse, der så godt som alle pasienter som var sykemeldt ved behandlingsoppstart var tilbake i jobb etter 12 måneder. Pilotstudien som ble publisert i fjor ble tildelt pris som "Årets OCD-artikkel" av pasientforeningen Ananke i samarbeid med Norsk Forening for Kognitiv Terapi. PhD-kandidat Audun Havnen deltok i Forsker grand prix og vant vestlandsfinalen og kom på 3. plass nasjonalt. Teamet ble videre tildelt prisen "Årets Nyvinning" av Psykologiforbundet. For begrunnelse, se: [http://psykologisk.no/2015/01/arets-](http://psykologisk.no/2015/01/arets)

nyvinning-intensiv-ocd-behandling/ Det ble også skrevet en Innsiktsartikkel i Bergens Tidende; "Bli kvitt angsten på fire dager" (<http://www.bt.no/nyheter/innsikt/Bli-kvitt-angsten-pa-fire-dager-3201902.html>), som ble lastet ned mer enn 40.000 ganger i løpet av den første uken. BARN (Eili Nygard Riise sitt PhD prosjekt): De første intensivbehandlingene på barn med OCD er gjennomført med lovende resultat, og innsendt for presentasjon på European Society for Child and Adolescent Psychiatry, Madrid, 2015.

B. Det er også gjort en kunnskapsoppsummering (meta-analyse) av publiserte behandlingsstudier for OCD som er innsendt for publisering.

C. Forberedelse til studien «A TRANSLATIONAL APPROACH TO ANXIETY DISORDERS: TREATMENT AND MECHANISMS. A DOUBLE-BLIND- RANDOMIZED STUDY" Protokoller har blitt ferdigstilt, og alle nødvendige godkjenninger innhentet. Grunnet ombygging av MR-maskinene ved Haukeland Universitetssykehus vil inklusjon først kunne starte i løpet av våren 2015.

D. Med utgangspunkt i det foreliggende prosjektet er det planlagt en nasjonal multisenterstudie: NEW TREATMENT STRATEGIES FOR DIFFICULT TO TREAT ANXIETY PATIENTS: A RANDOMIZED PLACEBO CONTROLLED MULTI-CENTER STUDY med oppstart 2015/2016.

911793 – The Neurophysiology of Auditory Hallucinations in Schizophrenia

Ansvarlig person: Kenneth Hugdahl

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

The Project asks and investigates three questions regarding auditory hallucinations in schizophrenia; 1) what are the mediating transmitters, 2) what are the mediating white matter tracts, and 3) what are the mediating cortical networks and Connections. The project uses MR Methods, e.g. MRS, DTI, and fMRI to answer these questions.

Schizophrenia is one of the most severe mental disorders, causing lifelong distress and social handicaps. The disorder is recognized as a leading cause of morbidity both globally and in particular in the Western world, it ranks as one of the most costly disorder to affect humans (Insel, 2010). A key symptom in schizophrenia is auditory verbal hallucinations (AVH), i.e. the experience of "hearing voices" in schizophrenia in the absence of an external acoustic source. Hallucinations occur in 70–80% of patients with schizophrenia and often produce distress, functional disability, and behavioral dys-control (cf. Shergill et al., 1998). The aim of the present project is to reveal the neuronal mechanisms underlying AVH with possible implications for pharmacological treatment and cognitive training. The Project asks and investigates three questions regarding auditory hallucinations in schizophrenia; 1) what are the mediating transmitters, 2) what are the mediating white matter tracts, and 3) what are the mediating cortical networks and Connections. The project uses MR Methods, e.g. MRS, DTI, and fMRI to answer these questions. Up to the end of 2014 about 50 patients have been scanned and investigated with interview questionnaires regarding their hallucinations. The results so far have indicated that patients with frequent AVH show elevated Glutamate levels (Hugdahl et al., 2015) in frontal and temporal cortices, have altered cortical connectivity, and reduced grey matter volume. The results therefore point towards a unique brain abnormality associated with AVH frequency and severity, not found in non-hallucinating patients. We are currently further analyzing the data which will also involve other brain metabolites such as GABA which in contrast to Glutamate is a major inhibitory transmitter in the brain. Further analyses will also be correlating MR data with interview and other neuropsychological data to probe

possible relationships between brain measures and measures of the phenomenology of auditory verbal hallucinations.

911800 – The quality of the relationship as outcome predictor in music therapy with children with autism spectrum disorders

Ansvarlig person: Wolfgang Schmid

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

Assumed that the quality of relationship might be a crucial predictor of change, this project investigates relational experiences in music therapy with children with autism. The therapists ability to emotionally and musically attune to the child's expressions might lead to moments of shared experiences, supporting the child's ability to relate and hence support his or her development.

In 2014 the main focus was on the collection and analysis of video data, as well as the recruitment and training of additional raters for the video analysis. The recruitment of participants could successfully be extended to Brasil and Great Britain. This means that currently nine countries worldwide (with Australia, Austria, Israel, Italy, Korea, Norway, and USA) are involved in the project. To administer the increasing amount of video data, a research assistant was involved in the project, preparing the video-sequences for the ratings. Karin Mössler and Wolfgang Schmid completed the AQR-training course at the Berlin University of the Arts, so that the establishment of two new rater-groups with three raters each became possible: one more group in addition to the existing one at the Berlin University of the Arts, and one in Bergen at GAMUT. To ensure a high rating quality within the ratings, reliability ratings and several supervision sessions have been conducted. These processes will be continued in 2015. As part of the reliability ratings and supervision sessions additional guidelines for the ratings have been established. Beside the analysis of video data, an initial meeting with the project statistician has been conducted to start preparing the statistical analysis. Within the main project, two sub-projects were developed in 2014: (1) A literature review on "Body and Autism" is currently conducted by Karin Mössler and Wolfgang Schmid, as it turned out during the ratings that the involvement of the body in autism treatment is a neglected topic in the academic and practical discussions and practices within therapeutic concepts for children with autism. (2) In addition to the present analysis, focusing on the therapist's ability to relate to the child's developmental state and needs, moments of synchronicity -which are independent from the therapist's intervention, but specific for interactions in music therapy- could be observed within the data material. Since the experience of synchronicity might work as a mechanism of change, observable moments of synchronization are going to be documented in addition to the regular analysis. Criteria for observation are currently being established by our collaboration partners at the Berlin University of the Arts, and all raters will receive a training in Februar 2015 accordingly. In 2014 the project has been presented on national as well as international conferences, receiving a lot of positive attention and feedback.

911820 – How do genetic, clinical and treatment factors affect outcome in severe mental disorder

Ansvarlig person: Erik Johnsen

Prosjektkategori: Nasjonal satsning, Alvorlige psykiske lidelser

Hvordan påvirker genetiske, kliniske og behandlingsfaktorer utfallet av alvorlige psykiske lidelser?

Bergen psykoseprosjekt 2 (BP2) inngår i den nasjonale satsingen på forskning på alvorlige psykiske lidelser, der ett prosjekt fra hver av helseregionene samarbeider om å belyse problemstillingen hvordan genetiske, kliniske og behandlingsfaktorer påvirker utfallet av lidelsene. Prosjektet har bidratt til en rekke publikasjoner i 2014.

Bergen psykoseprosjekt 2 (BP2) bidrar til det overordnede nasjonale prosjektet ved at man i BP2 skal 1) Å foreta en uavhengig av legemiddelindustri fase IV-studie hvor en vil sammenligne effekter og bivirkninger av tre farmakologisk ulike antipsykotika; 2) Å koble genetiske og andre biomarkører samt hjernefunksjoner til observerte symptomer, effekter og bivirkninger for å utvide forståelsen av patologien ved schizofreni og andre lignende psykoser BP2 ledes fra Helse Bergen, men ble i løpet av 2012 blitt en multisenter- studie med undertittel the Best Intro study der man sammenligner effekter og bivirkninger av moderne antipsykotiske legemidler ved schizofreni og lignende psykoselidelser, og uavhengig av legemiddelindustri. Studien representerer en pragmatisk, randomisert legemiddelsammenligning. Prosjektpasienter følges i 1 år med gjentatte kontroller i et translasjonelt design som innebærer samtidig omfattende klinisk og nevropsykologisk testing og blant annet strukturell og funksjonell hjerneavbildning, hormon-, fettstoff- og betennelsesmarkøranalyser i blod, samt arvestoffanalyser. Hensikten er å undersøke og sammenligne hvordan antipsykotiske medikamenter forårsaker endringer av psykosesymptomer, hukommelse og oppmerksomhet, og eventuelle bivirkninger, og å undersøke hvordan slike effekter og bivirkninger kan knyttes til endringer i hjernens mikrostruktur, funksjon og nivå av signalstoffer, betennelsesmarkører, hormoner, og fettstoffer i blod, samt hvilke gener som aktiveres. Pasientinkluderingen foregår i Helse Bergen; hos våre samarbeidspartnere i schizofreniforskergruppen ved Det medisinske universitet i Innsbruck, Østerrike; ved Stavanger universitetssykehus; og ved St. Olavs Hospital i Trondheim. Denne typen kliniske sammenligningsstudier av antipsykotika er viktig på grunn av mer representative pasientutvalg og betydelig lengre oppfølgingstid enn i klassiske randomiserte, kontrollerte legemiddelstudier, og at studien er uavhengig av kommersielle aktører. Videre er koblingen fra kliniske fenomener til basale biologiske mekanismer viktig fordi medikamentenes virkningsmekanismer i vesentlig grad er ukjente. Ut fra dagens kunnskap er det ikke mulig for den enkelte pasient å forutsi hvilket antipsykotisk legemiddel som vil være best med hensyn til effekter og bivirkninger. Prosjektets overordnede mål er å frembringe kunnskap som øker forståelsen av det biologiske grunnlaget for psykoselidelser og som kan bidra til mer individuelt tilpasset antipsykotikabehandling. Prosjektet skal inkludere pasienter frem til 2015, og de langsgående analysene kan ikke gjøres før dette. Likevel har prosjektet sammen med andre data allerede bidratt i flere publikasjoner knyttet til blant annet hørselshallusinasjoner, avansert hjerneavbildning og medikamentbivirkninger.

911826 – eMeistring – Psykisk helse på nett

Ansvarlig person: Tine Nordgreen

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

eMeistring – På nett med fastlegen

Individuelle og samfunnsmessige omkostninger knyttet til angst og depresjonslidelser er stor. «I tråd med tidligere forskning og samhandlingsreformens målsetting om å nå pasienter tidligere i sykdomsforløpet skal vi i dette prosjektet undersøke effekten av å tilby assistert internettbehandling i primærhelsetjenesten.

Hovedmålet med prosjektet er å undersøke om pasienter med angst og depresjon tidligere kan motta effektiv behandling ved å tilby assistert internettbehandling hos fastlegen sammenlignet med i spesialisthelsetjenesten. Mer spesifikt vil vi undersøke: Er assistert internettbehandling like effektivt hos fastlegen som i spesialisthelsetjenesten? Har pasienter mindre omfattende angstsymptomer og funksjonsnedsettelse når de søker behandling hos fastlegen sammenlignet med spesialisthelsetjenesten? Har pasienter mindre komorbiditet når de søker behandling hos fastlegen sammenlignet med spesialisthelsetjenesten? Er frafall fra behandlingen lavere hos fastlegen sammenlignet med hos spesialisthelsetjenesten? Status januar 2015: I tråd med prosjektplanen har vi i 2014 prioritert planlegging av oppstart av pasientbehandling i 2015. I følge prosjektplanen hadde vi planlagt følgende aktiviteter for 2014: Rekruttering av fastleger: Status: Vi har i 2014 rekruttert 10-12 fastleger som ønsker å delta i prosjektet med å rekruttere pasienter. Rekruttering av 2 psykiatriske sykepleiere: Status: En psykiatrisk sykepleier ble rekruttert og startet i februar 2014. Den andre stillingen ble omgjort til psykolog-stilling. Denne stillingen ble besatt desember 2014 og mye overskuddet i 2014 er knyttet til ubrukte midler for denne stillingen. Etablere sikker webplattform: Status: I 2014 har vi risiko- og sikkerhetsvurdert eMeistring-løsningen som et samhandlingsverktøy mellom DPS og fastlegene. Videre har vi laget de avtaler det er behov for til fastleger og pasienter. Søknad REK: Status: Det er søkt om etisk godkjenning for forskningsprosjektet, denne behandles 8. januar. Søke midler og rekruttere PhD kandidat: Status: Dette arbeidet er delvis påbegynt. Vi har nå en aktuell kandidat og vil i 2015 søke midler til denne kandidaten. Utover planlagte aktiviteter i 2014 har vi gjort følgende: Tilgang: For å lette tilgangen til eMeistring for fastlegene er det laget en egen link i Infodoc er det utviklet en egen link til eMeistring i Infodoc. Pilotering av pasientbehandling: Vi har i samarbeid med 4 fastleger ved Eidsvåg legekontor rekruttert 7 pasienter i oktober og november 2014. Vi har i denne sammenheng prøvd ut hele pasientforløpet fra tidspunktet fastlege identifiserer, til oppstart av behandlingen, og til avslutning av behandlingsforløpet. Konsekvenser for faglig fremdrift og ferdigstillelse i forhold til opprinnelig tidsramme: De oppgaver som var planlagt for 2014 er gjennomført med begrenset bemanning, bortsatt fra søknad for midler til PhD kandidat. Vi er i januar 2015 etter planen klar til å inkludere pasienter. Vi har søkt om å få overført ubrukte midler fra 2014 til 2015. Midlene vil i 2015 brukes til lønnsmidler for prosjektleder, psykolog, klinisk og forskningsveileder, samt tilpasninger av behandlingsprogrammet.

911827 – Emotional Regulation in children with ADHD

Ansvarlig person: Kerstin von Plessen

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse

I denne longitudinelle studien ønsker vi å undersøke evnen til å regulere følelser hos 30 barn med ADHD i aldersgruppen 8-11 år som får behandling på Poliklinikkene i Helse-Bergen. Barna

med ADHD skal sammenlignes med 30 kontrollbarn som vi har rekruttert via skolene i samme opptaksområdet. Ved etterundersøkelsen vil barna være 10-15 år.

I andre runde av prosjektet er det fokus på emosjonell regulering, og hvordan evne til emosjonell regulering påvirker kognitiv kontroll og sosial funksjon. Evnen til å lese og handle på sosiale signaler er essensielt for psykososial funksjonsnivå. Nyere forskning indikerer at barn med ADHD har nedsatt evne til sosial kognisjon, hvilket kan være resultat av kjernesymptomene, som oppmerksomhet, impulsivitet og hyperaktivitet. I undersøkelsen av sammenhengen mellom problemer ved sosial kognisjon og emosjonell regulering, vil vi beskrive undergrupper av barn med ADHD som viser svekkelser i sosial kognisjon. En slik kunnskap kan bidra til utvikling av individuelt tilpasset behandling, som kan bidra til en mer positiv utvikling i funksjonsnivå som voksen. Vi antar at tilstedeværelse av problemer med emosjonell regulering i stor grad vil moderere utvikling av sosial kognisjon hos barn med ADHD. Etterundersøkelse vil utrede kliniske trekk og emosjonell regulering hos 30 barn med ADHD, 30 kontroller og 20 barn med angst (alderen 10-14), og i tillegg kartlegge sosial kognisjon i samme gruppe både med hensyn til kliniske karakteristika vedrørende sosial kognisjon (autism spectrum disorder (ASD) symptomer) og med en nevropsykologisk profil (testoppgave som måler forskjellige aspekter av sosial kognisjon som å tyde emosjonell uttrykk i ansikter eller å tolke situasjoner som presenteres i korte vignetter). Da alle barn har blitt undersøkt grundig i den første delen av studien (barna var da i alderen 8-12) med hensyn til psykiatriske symptomer, nevropsykologisk funksjon og brainmapping (inkluderende ERP og MR) vil denne basisinformasjon bidra til å karakterisere den prediktive verdien av emosjonell regulering 2-3 år seinere for funksjonsnivået i sosial kognisjon.

911840 – Langtidsoppfølging av barn etter angstbehandling

Ansvarlig person: Arne Kodal

Prosjektkategori: Forskerutdanning – dr.grad

Prosjektet er en del av en randomisert kontrollert studie av angstbehandling for barn og ungdom som har foregått ved sju poliklinikker på Vestlandet i perioden 2009-2010. Fokuset for doktorgradsarbeidet er å undersøke effekten av denne behandling ved langtidsoppfølging, ca. 4 år etter behandling.

Studiepopulasjonen består av 182 barn i alderen 8 til 15 år som har blitt diagnostisert med separasjonsangst, sosial fobi, eller generalisert angst. Behandlingen studien vil undersøke er et manualbasert kognitiv atferdsterapi-program, også kalt FRIENDS. Oppfølgingsstudien ble påbegynt i 2013, hvor samtlige 182 deltakere ble invitert til å delta. Oppfølgingen ble avsluttet i våren 2014 og svarprosenten blant de inviterte deltakere ble 90%. Siden oppstart av doktorgradsarbeidet, 01.08.14, har dataene fra denne oppfølgingsrunden blitt lagt inn i et statistikkprogram (SPSS) og klargjort for analyser. Følgende delarbeider er planlagt: 1. Tentativ tittel: "New insights into the nature of social phobia based on a large effectiveness RCT for youth". Artikkelen undersøker forløp blant deltakerne med sosial fobi, som er den hyppigste primærdiagnosen for våre deltakere. I tillegg til å besvare spørsmål som «Finnes ulike undertyper av angst?» og «Har barn med sosial fobi samme behandlingseffekt av et generelt program som barn med andre angstlidelser?» vil artikkelen kunne gi svar på viktige spørsmål om hvordan sosial fobi utvikles over tid. Strukturmodellene er planlagt analysemetode. 2. Tentativ tittel: "Long term effects of CBT for youth anxiety disorders at 3.5 years follow-up". Artikkelen undersøker effekt av gruppe- og individualbasert kognitiv atferdsterapi for barn 4 år etter endt behandling. Primære utfallsmål er diagnostisk status, egenvurdert funksjonstap og

angst- og depresjonssymptomer. Hovedproblemstilling er om effektene som er observert ved endt behandling og ett års oppfølging vedvarer 4 år etter endt behandling. Analysene vil basere seg på flernivås regresjonsanalyser og latent vekstmodellering (MPlus). 3. Tentativ tittel: "Predictors of long-term effects of CBT for youth anxiety disorders". Artikkelen undersøker prediktorer av langtidseffekt. I tillegg til demografiske data vil artikkelen inkludere variabler knyttet til behandlingen (motivasjon, behandlingstiltro og samarbeidsallianse), barnas symptomnivå og eventuell komorbiditet, samt hendelser mellom ett års oppfølging og langtids oppfølging (eventuell annen behandling og viktige livshendelser). Denne artikkel vil benytte samme analysemetodikk som artikkel 2. Arbeidet med første artikkel er underveis, der de første analyser er utført og diskusjonsdelen av artikkelen er under utarbeiding. En forventer innsending til tidsskrift i løpet av våren. Det er også planlagt en posterpresentasjon av dette arbeidet på den Europeiske konferanse for kognitive atferdsterapi, som finner sted 31.08-03.09 2015 i Jerusalem. Arbeidet med de to andre artikler forventes oppstartet tidlig sommer 2015.

911842 – Towards a dimensional understanding of adults with ADHD

Ansvarlig person: Erlend Joramo Brevik

Prosjektkategori: Forskerutdanning – dr.grad

Dette er en del av et nasjonalt samarbeidsprosjekt hvor alle voksne pasienter med ADHD søkes rekruttert via sine behandlere. Pasientene har blitt undersøkt med blod- og spyttprøver, spørreskjema og nevropsykologisk utredning. Spørreskjema og nevropsykologisk utredning har blitt fulgt opp longitudinelt over en treårsperiode.

Doktorgradsprosjektet er forankret innen forskningsgruppen "ADHD prosjektet". ADHD prosjektet sikter mot en bred og dypere forståelse av ADHD-problematikk. Idag mangler vi mye kunnskap om de grunnleggende årsakssammenhengene til ADHD. ADHD affiserer mellom 1-5% av voksne. Dette er en risikoutsatt gruppe, hvor økt kunnskap vil kunne ha store konsekvenser både på det individuelle nivå for den enkelte pasient, samt stor samfunnsøkonomisk betydning. Ved en translasjonell tilnærming kan en koble molekylære komponenter til nevropsykologisk fungering og symptombilde hos voksne med ADHD. I det aktuelle prosjektet er fokuset på symptombildet, emosjonelle reguleringsvansker og nevropsykologisk fungering hos voksne med ADHD, sammenlignet mot en kontrollpopulasjon. Den dimensjonale tilnærmingen er viktig fordi den kategoriske tilnærmingen ikke gjenspeiler de faktiske årsaksforhold og fører til feilaktige metoder og konklusjoner. Et dimensjonalt perspektiv vil føre til bedre utnytting av data, mer økologisk valide vurderinger og bedre forståelse for de komplekse sammenhengene mellom ADHD og andre psykiatriske tilstander. Delmål inkluderer å studere emosjonelle reguleringsvansker (inklusive humørsvingninger, aggresjon, depresjon/bipolare vansker) hos voksne pasienter med ADHD. Videre vil det undersøkes sammenhengene mellom ADHD symptomer, emosjonelle reguleringsvansker og søvnvansker. Prosjektet tilfører kunnskap om komorbide tilstander noe som per dags dato ofte mangler i spesialisthelsetjenesten på voksensiden. Denne kunnskapen vil bidra til å best mulig kunne møte slike utfordringer for pasienter og behandlere. Sentralt i prosjektet står overlapp med bipolare tilstander, en hyppig problemstilling i voksenpsykiatrien hvor ADHD problematikk ofte blir oversett med potensielt alvorlige konsekvenser for pasienten.

911876 – Bergen psykoseprosjekt2: Klozapinprosjektet

Ansvarlig person: Erik Johnsen

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

Klozapin skiller seg fra øvrige antipsykotiske legemidler ved å ha overlegen effekt ved behandlingsresistent schizofreni, men er også forbundet med betydelige bivirkninger. De biologiske mekanismene som ligger under både effekt og bivirkninger er i liten grad kjent. Pasienter som starter klozapinbehandling rekrutteres til dette prosjektet.

Formålet med Bergen psykoseprosjekt 2 (BP2) er todelt: 1) Å foreta en uavhengig av legemiddelindustri fase IV-studie hvor en vil sammenligne effekter og bivirkninger av tre farmakologisk ulike antipsykotika; 2) Å koble genetiske og andre biomarkører samt hjernefunksjoner til observerte symptomer, effekter og bivirkninger for å utvide forståelsen av patologien ved schizofreni og andre lignende psykoser. Klozapinprosjektet gjennomføres i rammen av observasjonskohortdelen av BP2. Prosjektpasienter følges i 1 år med gjentatte kontroller i et translasjonelt design som innebærer samtidig omfattende klinisk og nevropsykologisk testing og blant annet strukturell og funksjonell hjerneavbildning, hormon-, fettstoff- og betennelsesmarkøranalyser i blod, samt arvestoffanalyser. Hensikten er å undersøke og sammenligne hvordan klozapin forårsaker endringer av psykosesyntomer, hukommelse og oppmerksomhet, og eventuelle bivirkninger, og å undersøke hvordan slike effekter og bivirkninger kan knyttes til endringer i hjernens mikrostruktur, funksjon og nivå av signalstoffer, betennelsesmarkører, hormoner, og fettstoffer i blod, samt hvilke gener som aktiveres. Dette vil også sammenlignes med tilsvarende undersøkelser hos pasientene som inngår i legemiddelutprøvdelen av BP2. Denne typen kliniske studier som kobler kliniske effekter og bivirkninger til basale biologiske mekanismer er viktig fordi medikamentenes virkningsmekanismer i vesentlig grad er ukjente. Ut fra dagens kunnskap er det ikke mulig for den enkelte pasient å forutsi hvilket antipsykotisk legemiddel som vil være best med hensyn til effekter og bivirkninger. Prosjektets overordnede mål er å frembringe kunnskap som øker forståelsen av det biologiske grunnlaget for psykoselidelser og dennes behandling og som kan bidra til mer individuelt tilpasset bruk av klozapin. Prosjektet har startet inklusjon av pasienter som begynner med klozapin, og data fra prosjektet har sammen med andre data allerede bidratt i flere publikasjoner knyttet til blant annet hørselshallusinasjoner og avansert hjerneavbildning.

911880 – A Translational Approach to Anxiety Disorders: Treatment and Mechanisms. A Randomised Double-Blind Study.

Ansvarlig person: Gerd Kvale

Prosjektkategori: Forskningsprosjekt

Dette prosjektet handler om behandling av angstlidelser og lidelsenes nevralt basis. Mer enn 75% av pasientene med angstlidelser rammes før fylte 25. Tidlig start i kombinasjon med lav sannsynlighet for spontan bedring, innebærer at hver pasient som kan hjelpes representerer enorme personlige og sosioøkonomiske gevinster.

Eksponerings-baserte intervensjoner er førstevalg for angstlidelser, men som en tommelfingerregel hjelper disse kun 60-70% av pasientene og enda færre kan forventes å bli symptomfrie etter behandling. En åpenbar, men nesten utforsket mulighet, er at denne individuelle variabiliten i behandlingsrespons er relatert til individuell variabilitet i hjernens

håndtering av emosjonell læring, og spesifikt fryktlæring. I det foreliggende prosjektet undersøker vi denne muligheten. Eksponeringsbaserte behandlinger innebærer ekstinksjonslæring, og vil undersøke om behandlingsrespons kan stabiliseres ved å kombinere psykologisk behandling med et medikament (D-cycloserine) som vi vet spesifikt virker inn på de reseptorene som er involvert i ekstinksjon. Ved denne tilnærmingen, har vi en begrunnet antakelse om at vi vil være i stand til å gjøre «non-responders» til «responders», samtidig som vi direkte kan relatere den kliniske responsen til forandringer på reseptor/nevralt forklaringsnivå ved hjelp av hjerneavbildningsteknikker. Mål: 1. Relatere individuell variabilitet i behandlingsrespons til basal prosessering i frykt-relaterte områder i hjernen. Dette vil gjøres ved å måle endringer i aktivering i hjernens frykt-nettverk (med et spesielt fokus på amygdala og prefrontal cortex) umiddelbart etter en fokusert, intensiv eksponeringsbasert behandling 2. Stabilisere behandlingsrespons. Dette vil gjøres i et dobbelt blindt placebo-kontrollert design ved å kombinere intensiv eksponeringsbasert behandling med en N-metyl-D-aspartate (NMDA)-receptor agonist som er kjent for å konsolidere og stabilisere ekstinksjon om hukommelse, nemlig D-Cycloserine/placebo. Studien vil gjennomføres på pasienter som har hatt tilbakefall etter en klinisk signifikant behandlingsrespons. Kliniske endringer vil relateres til endringer i basal nevralt prosessering. Pilotstudien på den intensive eksponeringsbaserte intervensjonen som ble publisert i fjor ble tildelt pris som "Årets OCD-artikkel" av pasientforeningen Ananke i samarbeid med Norsk Forening for Kognitiv Terapi. PhD-kandidat Audun Havnen deltok i Forsker grand prix og vant vestlandsfinalen og kom på 3. plass nasjonalt. Teamet ble videre tildelt prisen "Årets Nyvinning" av Psykologiforbundet. For begrunnelse, se: <http://psykologisk.no/2015/01/arets-nyvinning-intensiv-ocd-behandling/> Det ble også skrevet en Innsiktsartikkel i Bergens Tidende; "Bli kvitt angsten på fire dager" (<http://www.bt.no/nyheter/innsikt/Bli-kvitt-angsten-pa-fire-dager-3201902.html>), som ble lastet ned mer enn 40.000 ganger i løpet av den første uken. I 2014 var billedavbildningsmaskinene ved Haukeland Universitetssykehus under ombygging. Inklusjon av pasienter vil først kunne starte i mars 2015. Det vil tas sikte på at forsinkelsen tas igjen ved en mer intensiv inklusjonsperiode. I løpet av 2014 er det planlagt en nasjonal multisenterstudie med utgangspunkt i dette prosjektet, med planlagt oppstart 2015/2016. Det er også etablert tillatelse for en biobank for angstlidelser og OCD med planlagt inklusjon fra mars 2015.

911914 – eMeistring – Psykisk helse på nett

Ansvarlig person: Tine Nordgreen

Prosjektkategori: Strategiske midler – samhandling

I denne effektivitetsstudien undersøker vi effekten av veiledet internettbehandling for panikk lidelse, sosial angst og depresjon.

Haukeland University Hospital is currently implementing guided internet-based treatment as a standard treatment offered to patients with panic disorder, social anxiety disorder and depression. This is an unique possibility of addressing research questions related to the effectiveness of guided self-help as a standard treatment method in the ordinary public health services. The following questions will be investigated: 1) An open trial of the benefits of guided internet-based treatment in ordinary mental health services compared to efficacy studies using benchmarking strategy, 2) characteristics of patient who benefit/ do not benefit from the treatment, 3) cost-effectiveness of guided internet-based treatment. Status: A total of 100 patients are included in the effectiveness trial. The PhD candidate is in the dual- competence

project and has completed 1 year of clinical work and 1 year of research activities. The eMeistring project is located at Bjørgvin DPS, Haukeland University Hospital, Norway. The research protocol is developed in cooperation with members of "The Bergen Group for Treatment Research": Professor Odd E. Havik, Associated and Professor Torbjørn Thorsheim. Professor Odd E. Havik. is mentor for the project. The candidate receives PhD training as a member of Graduate School of Clinical and Developmental Psychology. Data collection: Data is collected at pre-treatment (T1), weekly assessment during treatment (T2), post treatment (T3), 6 month follow-up (T4) and 5 year follow-up (T5). Inclusion started 1. of March 2013 and will continue until the end of 2016. Data from two other sites (Solli DPS and Vestfold DPS) are included in the Project. Screening: Patients who are eligible to participate in the study will be invited to a face-to-face assessment interview. Assessment: All patients undergo a face-to-face assessment interview with a therapist before and after treatment. The interview include: MINI +, Clinicians Severity Rating, assessment of suicidal ideation, and information about medical history.

911920 – Bergen psykoseprosjekt 2: Selvskading og selvmord ved nyoppdaget psykose

Ansvarlig person: Siri Åbergsgjord

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Forekomst og motivasjon for selvskade hos unge pasienter behandlet for psykose.

Selvsmord er en utbredt klinisk utfordring ved tidlig psykose, og en bedre forståelse av sammenhengen mellom selvmordsatferd og tidlig psykose vil kunne gi en mer tilpasset behandling. Vi har undersøkt forekomst av selvskade blant pasienter i alderen 18-30 år etter at de hadde blitt akuttinnlagte for psykose.

Det ble søkt om midler til å fullføre to artikler som skulle se nærmere på 1) forekomst av selvmordsatferd ved tidlig psykose, samt kliniske og demografiske kjennetegn og 2) sammenhengen mellom varighet av ubehandlet psykose og selvmordsatferd. Vi ønsket å benytte to eksisterende datasett: 1) Ca. 100 psykosepasienter fra Bergen Psykoseprosjekt 2 (BP2), et paraplyprosjekt og multisenter-farmakologisk RCT som prospektivt undersøker psykosepasienter med omfattende utredning med jevne mellomrom og 2) 216 psykosepasienter fra SIPEA-prosjektet, som inkluderer alle pasienter i alderen 18-30 år som har vært innlagt på Psykiatrisk Akuttmottak i perioden 1. mai 2005 til 30. april 2011. Søker Siri Åbergsgjord har brukt ett år (forskningsstilling) til å utarbeide dette siste datasettet. Preliminære funn har allerede vært presentert som poster under IASP Oslo 2013, og danner utgangspunktet for de to skisserte artiklene. Vi fant at 31 prosent av pasientene hadde selvskadet seg i perioden rett før innleggelse eller i løpet av oppfølgingsperioden. Det ble totalt registrert 114 hendelser med selvskade, både med og uten suicidal intensjon. Selvskade uten suicidal intensjon var hyppigere enn selvmordsforsøk, men det var et betydelig overlapp av pasienter som skadet seg i suicidal hensikt og pasienter som skadet seg uten et ønske om å dø. 9 % av pasientene begikk begge typer av selvskade. Vi fant at de pasientene som skadet seg i gjennomsnitt hadde lengre tid med psykosesymptomer før første behandling av psykose ble startet, enn pasientene som ikke skadet seg. De hadde også oftere diagnose med personlighetsforstyrrelse og depresjonsdiagnose. De var gjennomsnittlig yngre da de ble psykotiske første gang. Vi fant ingen signifikante kjønnsforskjeller eller sammenheng mellom rusavhengighet og selvskade i denne gruppen. Det var heller ingen forskjell når det gjaldt forekomst av selvskade blant personer som hadde vært i kontakt med barnevernstjenesten,

eller hadde fått behandling i barne- og ungdomspsykiatrien, og de som ikke hadde hatt kontakt med disse tjenestene som barn. I 42 % av tilfellene med selvskade som ble undersøkt, oppgav pasientene at de hørte kommanderende stemmer som ba dem om å skade seg eller de hadde vrangforestillinger som gjorde at de skadet seg. Kliniske implikasjoner av funnene er : Raskere diagnostikk og behandling av psykose kan redusere selvmordsforsøk og selvskade hos unge pasienter. Personer med selvskade, depresjon og personlighetsforstyrrelse ser ut til å på gruppenivå ha en særlig lang varighet av ubehandlet psykose (VUP). Dette indikerer at denne gruppen er særlig vanskelig å diagnostisere og det kan også bety at psykosesymptomer lettere overses i denne gruppen. Sammenhengen er imidlertid uklar og må undersøkes nærmere. Sammenheng mellom psykose, andre symptomer og selvskade er komplisert. Det er derfor viktig at behandlere spør pasienten direkte om hvorfor de har forsøkt å skade seg, slik at behandlingen kan tilpasses best mulig. Vi kommer til å undersøke nærmere sammenhengen mellom selvskade, depresjonsdiagnose, personlighetsdiagnose og varighet av ubehandlet psykose med utgangspunkt i dette datamaterialet. Vi håper å kunne belyse hvordan disse faktorene er forbundet. Resultatene over vil bli forsøkt publisert som to artikler i løpet av 2015.

911922 – Guided self-help, stepped care and face-to-face cognitive behavioral therapy for panic disorder and social anxiety disorder. Predictors and moderators of treatment outcome

Ansvarlig person: Thomas Haug

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Prediktorer og moderatorer for utfall ved behandling av angst med veiledet selvhjelp og kognitiv atferdsterapi

Det er lite kunnskap om hvilke faktorer som er forbundet med utfall ved behandling av angstlidelser. Dette prosjektet utforsker sammenhengen mellom faktorer knyttet til behandlingsformat, pasientegenskaper og faktorer forbundet med behandlingsprosessen, og utfall av behandlingen.

Angstlidelser er de vanligste psykiske lidelsene og rammer om lag 30 % av befolkningen i løpet av livet. Konsistente funn fra forskning over 30 år har vist at kognitiv atferdsterapi er effektiv behandling for angstlidelser. Det er imidlertid kun et fåtall av mennesker med en angstlidelse som får behandling. En måte å øke tilgangen på kognitiv atferdsterapi er å tilby dette som veiledet selvhjelps-behandling. Dette en behandlingsform som krever mindre grad av terapeut tid, og dette gjør at flere pasienter kan få muligheten til å få behandling. Til tross for at kognitiv atferdsterapi har vist seg effektivt er det fortsatt om lag 30 % av pasientene som ikke viser tilstrekkelig bedring. En vet imidlertid lite om hvilke hva som kjennetegner pasienter som har god effekt av behandling eller hvilke faktorer ved behandlingsprosessen som øker sansynligheten for et godt utfall. Ved å identifisere sammenhenger mellom denne typen faktorer og behandlingsutfallet kan en i større grad tilrettelegge og gjøre behandlingen mer effektiv for pasienter. Dette prosjektet tok utgangspunkt i en behandlingsstudie som ble utført i 9 voksenpsykiatriske poliklinikker i Helse-Vest, «Angst hos barn og voksne. Kartlegging og behandling» (ATACA). Denne studien sammenliknet effekten av ansikt-til-ansikt kognitiv atferdsterapi med en trappetrinnmodell der pasienter tilbuds mindre omfattende behandling først, og dersom de ikke viste tilstrekkelig bedring av dette ble de tilbudt mer intensiv behandling. Det aktuelle prosjektet utforsket faktorer forbundet med effekt av kognitiv

atferdsterapi i ulike formater ved behandling av angstlidelser i tre vitenskapelige arbeider. Funnene indikerte at selvhjelpsbehandling er effektivt ved behandling av angstlidelser, med sammenliknbare resultater som for ansikt-til-ansikt terapi. Videre tydet resultatene på at behandling med data- og internett baserte selv-hjelps programmer var forbundet med et bedre utfall enn selvhjelps bøker. Selvhjelpshandling var mer effektivt når det ble utført utenfor kliniske settinger enn i ordinære kliniske settinger. Resultatene tydet i hovedsak på at de samme pasientegenskapene var forbundet med utfallet av ansikt-til-ansikt kognitiv atferdsterapi og selvhjelpsbehandling. Pasienter med lavere grad av sosial fungering, mer alvorlige konsekvenser av sin angstlidelse hadde dårligere utfall av behandlingen. Pasienter med en engstelig/ unnvikende personlighetsforstyrrelse hadde også et dårligere behandlingsresultat. Videre tydet resultatene på at høyere kompetanse hos terapeuten og en sterkere arbeidsallianse mellom terapeuten og pasienten var forbundet med et bedre behandlingsresultat i ansikt-til-ansikt kognitiv atferdsterapi. Funn fra dette prosjektet indikerer at internett basert selvhjelps behandling kan være et viktig og potensielt kostnadseffektivt tilskudd til øvrig evidensbasert behandling for angstlidelser. I tillegg ble det identifisert flere ulike faktorer knyttet til struktur og format på behandlingen, pasient karakteristikk, og faktorer ved behandlingsprosessen som er forbundet med utfallet av kognitiv atferdsterapi i ulike formater. Dette kan ha implikasjoner for implementering av evidensbasert behandling til klinisk virksomhet. Dette inkluderer hvordan selvhjelp bør struktureres og organiseres, hvordan en kan identifisere pasienter som kan antas å profitere på behandlingen, samt gi retningslinjer knyttet til opplæring og veiledning av terapeuter i klinisk praksis.

911924 – Cognitive functioning in first episode MDD patients – a five year follow-up

Ansvarlig person: Åsa Hammar

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Høy tilbakefallsrisiko ved 5 års oppfølging av førstegangsdeprimerte er knyttet til svekket kognitiv kapasitet

Pasienter som blitt diagnostisert med første episode av depresjon for 5 år siden er blitt inkludert i en oppfølgingsstudie som kartlegger kognitiv fungering over tid og sammenhengen for tilbakefall av depresjon. Preliminære data indikerer at tilbakefallsrisikoen er nesten 75 % i pasientgruppen og at den er assosiert med svekket kognitiv kapasitet.

Ingen studier har tidligere fulgt en gruppe med førstegangsdeprimerte pasienter longitudinelt over en fem års periode for å kartlegge om kognitiv fungering er en risikofaktor for tilbakefall av depresjonen. Foreliggende studie er unik i at vi fulgt den samme pasient og kontroll gruppen med 1 års oppfølging og nå med en fem års oppfølging. Status i prosjektet er at nesten 2/3 av pasientene og kontrollene er retestet med et omfattende nevropsykologisk testbatteri, eksperimentelle tester, spørreskjemaer og diagnostiske måleinstrument. Pasienter og kontroller inkluderes fortløpende i 2015. Foreløpige data viser at det er så mange som 75 % av pasientene som fått tilbakefall av depresjonen og får diagnosen tilbakevendende depresjon. Preliminære dataanalyser fra et eksperimentelt paradigme som måler arbeidshukommelse og gjenkjenning av triste eller glade ansikt viser at pasientgruppen presterer svakere når de skal huske glade ansikter sammenlignet med de friske kontrollene. Dette kaller vi en bias bort fra det positive. Videre ser vi at når de må bruke arbeidshukommelsen sin ved en kognitivt krevende oppgave, så sliter de med å huske de negative ansiktene, dette kaller vi en negativ

bias. Denne negative biasen er korrelert med ruminering, dvs grubling, og tilbakefall av depresjon. Det kan forklares slik at når pasientgruppen blir utsatt for negativt materiale, så blir de så distraheret eller fokusert av det negative stimuli at de ikke klarer å gjennomføre den kognitivt krevende oppgaven. Jo større problemer de har med dette, jo større tendens har de også til grubling og desto større risiko for at de skal være i gruppen som fått tilbakefall av depresjon. I prosjektet vil det foreligge en stor mengde av data som vil kunne kartlegge den nevrokognitive profilen over tid hos en pasientgruppe som blitt fulgt siden første episode. Prosjektets hovedmål er å undersøke sammenhengen mellom kognitiv fungering og risikoen for tilbakevendende episoder av depresjon.

911929 – Pharmacogenomics of Mood Stabilizer Response in Bipolar Disorder: An international multi-center

Ansvarlig person: Ketil J. Ødegaard

Prosjektkategori: Strategiske midler – psykisk helse, prosjekt

Bipolar Disorder (BD) is a serious common psychiatric disorder with a relapsing and remitting course. The goal of this work is to identify genes associated with good response of bipolar patients to two commonly used mood stabilizing agents, lithium and valproate.

The cornerstone of clinical management in Bipolar Disorder is stabilization and prophylaxis using mood stabilization agents whose function is to prevent both mania and depression. Lithium remains the gold standard of treatment with the strongest data for both efficacy and reduction of suicide. Clinically there is a great need for tools to aid the clinician in selection of mood stabilizers. Currently, this is a trial and error approach with each trial requiring 3-6 months and several trials of different medications frequently required. This project is a prospective study of the pharmacogenomics of mood stabilizer response in 700 patients with bipolar I disorder, conducted by our research group called PGBD (Pharmacogenetics of Bipolar Disorder). The aim of this study is to recruit patients from 13 closely collaborating sites and follow them up for two years in order to identify genes that predict mood stabilizer response by genome-wide association analyses. The study has received funding from the NIMH to cover the expenses of the US clinical sites, and general project infrastructure, including data management, data analyses and genotyping. The study started including patients in 2011, and will continue including until June 2015. After that patients will be followed for an additional 2 years. At the end of 2014 about 600 patients were included world-wide, including 60 patients from Norway (Bergen, Trondheim and Stavanger). The Project also includes turning fibroblasts from skin biopsies into stem cells and neurons. One publication using this approach has been submitted in 2014 and is in review. Further publications will follow as the data collection is finalized in 2015.

ÅRSRAPPORTER – ØVRIGE MIDLER

I tillegg til de to prosjektene som er omtalt under regnskapsføres også ti andre prosjektkontoer med bl.a. belønningsmidler for doktorgradsveiledning. Flere av kontoene ble overført fra Innovest AS ila. 2014.

Emotional regulation in children with ADHD

Ansvarlig person: Lin Sørensen

Disse midlene ble tildelt fra Nasjonalt kompetansesenter for ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi, ADHD forskningsnettverket for et delprosjekt om beslutningstaking i studien Stoppventgå. Dette er en studie om emosjonell regulering hos barn med ADHD og Tourettes syndrome (TS). Det ble inkludert 102 barn av 126 som deltok i første runde av studien. Midlene skal finansiere deler av andre undersøkelsesrunde av barna. Vi holder på med denne datainnsamlingen, og de nevnte midler ble ikke brukt i 2014, men overført til 2015, og har finansiert en psykolog i 70 %-stilling i 4 måneder. De resterende midlene vil brukes til å finansiere den samme psykologen i en 6-måneders 100 %-stilling sammen med midler fra Helse-Vest.

Vi har submitted en artikkel om beslutningstaking med data fra første undersøkelsesrunde, og midlene skal finansiere at vi kan skrive en artikkel med oppfølgingsdata (to undersøkelsestidspunkt) om beslutningstaking fra de samme barna.

Tetrafactor analysis of Attention Deficit Hyperactivity Disorder – A hierarchical factor approach to understanding phenomenological unity and informant discrepancies

Ansvarlig person: Maj-Britt Posserud

Disse midlene ble tildelt fra Nasjonalt kompetansesenter for ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi, ADHD forskningsnettverket for et prosjekt der ADHD spørreskjema fra foreldre og lærere til over 6000 barn ble analysert med en nyskapende statistisk metode som bruker en utvidet versjon av bifaktoranalyse-metoden til å slå sammen informasjon fra forskjellige informanter. Foreløpige analyser viser at modellen ble utvidet til en kvintfaktormodell (i stedet for tetrafaktor) og at denne fungerer godt. Denne nye modellen gir oss en metode som bedre kan bruke og forstå variasjon mellom informanter på samme barn, ikke bare i forhold til ADHD, men generelt i forhold til abstrakte latente dimensjonale variabler. Midlene har finansiert lønnsmidler til statistisk analyse og sammenskriving av resultatene i 2014 og 2015, samt reise til ADHD nettverkets årsmøte i 2015, hvor resultatene ble presentert. Forventet innsending av vitenskapelig artikkel i 2015.

2014

Badcock, Johanna C.; Hugdahl, Kenneth.

A synthesis of evidence on inhibitory control and auditory hallucinations based on the Research Domain Criteria (RDoC) framework. *Frontiers in Human Neuroscience* 2014 ;Volum 8:180.

HAUKELAND UiB

Bendixen, Mons; Helle, Siri; Langbach, Tor; Rasmussen, Kirsten.

Voldtektsmyter og kjønnsjåvinisme blant norske lekdommere og fagdommere. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 2014 ;Volum 51.(1) s.6-13

HAUKELAND NTNU STO

Berg, Ansgar; Bråtane, Emelinn Renate; Odland, Hans Henrik; Brudvik, Christina; Rosland, Bjørg; Hirth, Asle.

Kardiovaskulær risikovurdering ved bruk av AD/HD-medikamenter hos barn. *Tidsskrift for Den norske legeforening* 2014 ;Volum 134.(7) s.710-714

HAUKELAND OUS UiB

Berle, Jan Øystein.

Den lykkeligste tiden i livet?. *Tidsskrift for Den norske legeforening* 2014 ;Volum 134.(3) s.262-262

HAUKELAND

Bjørk, Marte Helene; Veiby, Gyri; Reiter, Simone B. C. Frizell; Berle, Jan Øystein; Daltveit, Anne Kjersti; Spigset, Olav; Engelsen, Bernt; Gilhus, Nils Erik.

Depression and anxiety in women with epilepsy during pregnancy and after delivery: a prospective population-based cohort study on frequency, risk factors, medication, and prognosis. *Epilepsia* 2014

FHI HAUKELAND NTNU STO UiB

Bless, Josef J; Westerhausen, René; Kompus, Kristiina; Gudmundsen, Magne; Hugdahl, Kenneth; Hugdahl, Kenneth.

Self-supervised, mobile-application based cognitive training of auditory attention: A behavioral and fMRI evaluation. *Internet Interventions* 2014 ;Volum 1.(3) s.102-110

HAUKELAND UiB

Cappelen, Alexander Wright; Eichele, Tom; Hugdahl, Kenneth; Specht, Karsten; Sørensen, Erik Øiolf; Tungodden, Bertil.

Equity theory and fair inequality: A neuroeconomic study. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 2014 ;Volum 111.(43) s.15368-15372

HAUKELAND NHH UiB UiO

Clark, Kristi A.; Helland, Turid; Specht, Karsten; Narr, Katherine L.; Manis, Franklin R.; Toga, Arthur W.; Hugdahl, Kenneth.

Neuroanatomical precursors of dyslexia identified from pre-reading through to age 11. *Brain* 2014 ;Volum 137. s.3136-3141

HAUKELAND UiB UiT

Duric, Nezla Sehovic; Assmus, Jørg; Elgen, Irene Bircow.

Self-reported efficacy of neurofeedback treatment in a clinical randomized controlled study of ADHD children and adolescents. *Neuropsychiatric Disease and Treatment* 2014 ;Volum 10. s.1645-1654

HAUKELAND HELSEFONNA UiB UNI

Falkenberg, Liv Eggset; Westerhausen, René; Craig-Craven, Alexander Richard; Johnsen, Erik; Kroken, Rune; Løberg, Else-Marie; Specht, Karsten; Hugdahl, Kenneth.

Impact of glutamate levels on neuronal response and cognitive abilities in schizophrenia. *NeuroImage: Clinical* 2014 ;Volum 4. s.576-584

HAUKELAND UiB

Fjeldsbø, Wenche Marie; Aukland, Stein Magnus; Tjora, Erling.

Medisin i bilder; "Farlig tiltrekning".. *Tidsskrift for Den norske legeforening* 2014

HAUKELAND UiB

Fredriksen, Mats; Dahl, Alv A; Martinsen, Egil Wilhelm; Klungsøyr, Ole; Haavik, Jan; Peleikis, Dawn Elisabeth.

Effectiveness of one-year pharmacological treatment of adult attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD): An open-label prospective study of time in treatment, dose, side-effects and comorbidity. *European Neuropsychopharmacology* 2014 ;Volum 24.(12) s.1873-1884

AHUS HAUKELAND OUS SIV UiB UiO

Gold, Christian; Assmus, Jørg; Hjørnevik, Kjetil; Qvale, Liv Gunnhild; Brown, Astri Fiona Kirkwood; Waage, Leif; Hansen, Anita Lill; Stige, Brynjulf.

Music therapy for prisoners: pilot randomised controlled trial and implications for evaluating psychosocial interventions. *International journal of offender therapy and comparative criminology* 2014 ;Volum 58.(12) s.1520-1539

HAUKELAND UiB UNI

Grøtte, Torun; Solem, Stian; Vogel, Patrick A.; Guzey, Ismail Cuneyt; Hansen, Bjarne; Myers, Samuel G..

Metacognition, responsibility, and perfectionism in obsessive-compulsive disorder. *Cognitive Therapy and Research* 2014 ;Volum 39.(1) s.41-50

HAUKELAND NTNU STO UiB

Hagen, Kristen; Solem, Stian; Hansen, Bjarne.

Cognitive Behavioural Therapy for Obsessive-Compulsive Disorder with Comorbid Schizophrenia: A Case Report with Repetitive Measurements. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy* 2014 ;Volum 42.(3) s.374-378

HAUKELAND NTNU STO

Hagen, Kristen; Solem, Stian; Larsen, Tor Ketil; Joa, Inge; Kvale, Gerd; Hansen, Bjarne.

Obsessive-compulsive disorder (OCD) in patients with first- episode psychosis (FEP): A prospective study. *Clinical Neuropsychiatry* 2014 ;Volum 11.(6) s.164-169

HAUKELAND HMR NTNU STO SUS UiB UIS

Hansen, Anita Lill; Dahl, Lisbeth; Olson, Gina; Thornton, David Malcolm; Graff, Ingvild Eide; Frøyland, Livar; Thayer, Julian Francis; Pallesen, Ståle.

Fish consumption, sleep, daily functioning, and heart rate variability. *Journal of Clinical Sleep Medicine (JCSM)* 2014 ;Volum 10.(5) s.567-575

HAUKELAND NIFES UiB

Hansen, Anita Lill; Olson, Gina; Dahl, Lisbeth; Thornton, David Malcolm; Grung, Bjørn; Graff, Ingvild Eide; Frøyland, Livar; Thayer, Julian F..

Reduced anxiety in forensic inpatients after a long-term intervention with Atlantic salmon. *Nutrients* 2014 ;Volum 6.(12) s.5405-5418

HAUKELAND NIFES UiB

Havnen, Audun; Hansen, Bjarne; Øst, Lars Gøran; Kvale, Gerd.

Concentrated ERP delivered in a group setting: An effectiveness study. *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders* 2014 ;Volum 3.(4) s.319-324

HAUKELAND UiB

Hegvik, Tor-Arne; Husebye, Eystein Sverre; Haavik, Jan.

Autoantibodies targeting neurotransmitter biosynthetic enzymes in attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD). *European Child and Adolescent Psychiatry* 2014 ;Volum 23.(2) s.115-117

HAUKELAND UiB

Helland, Wenche A; Lundervold, Astri; Heimann, Mikael; Posserud, Maj-Britt Rocio.

Stable associations between behavioral problems and language impairments across childhood - The importance of pragmatic language problems. *Journal of Research in Developmental Disabilities* 2014 ;Volum 35.(5) s.943-951

HAUKELAND HELSEFONNA UiB UNI

Helle, Siri; Gjestad, Rolf; Johnsen, Erik; Kroken, Rune; Jørgensen, Hugo A; Løberg, Else-Marie.

Cognitive changes in patients with acute phase psychosis - Effects of illicit drug use. *Psychiatry Research* 2014 ;Volum 220.(3) s.818-824

HAUKELAND UiB

Henriksen, Tone Elise Gjøtterud; Skrede, Silje; Fasmer, Ole Bernt; Hamre, Børge; Grønli, Janne; Lund, Anders.

Blocking blue light during mania - markedly increased regularity of sleep and rapid improvement of symptoms: A case report. *Bipolar Disorders* 2014 ;Volum 16.(8) s.894-898

HAUKELAND HELSEFONNA UiB

Hirnstein, Marco; Hugdahl, Kenneth.

Excess of non-right-handedness in schizophrenia: Meta-analysis of gender effects and potential biases in handedness assessment. *British Journal of Psychiatry* 2014 ;Volum 205.(4) s.260-267

HAUKELAND UiB

Hirnstein, Marco; Hugdahl, Kenneth; Hausmann, Markus.

How brain asymmetry relates to performance – a large-scale dichotic listening study. *Frontiers in Psychology* 2014 ;Volum 4:997.

HAUKELAND UiB

Hjelmervik, Helene; Hausmann, Markus; Osnes, Berge; Westerhausen, René; Specht, Karsten.

Resting states are resting traits - An fMRI study of sex differences and menstrual cycle effects in resting state cognitive control networks. *PLoS ONE* 2014 ;Volum 9.(7:e103492)

HAUKELAND UiB

Hoff, Helge Andreas; Rypdal, Knut; Hystad, Sigurd William; Hart, Stephen D.; Mykletun, Arnstein; Kreis, Mette K. F.; Cooke, David J..

Cross-language consistency of the comprehensive assessment of psychopathic personality (CAPP) model. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment* 2014 ;Volum 5.(4) s.356-368

FHI HAUKELAND UiB

Hugdahl, Kenneth; Craig-Craven, Alexander Richard; Nygård, Merethe; Løberg, Else-Marie; Berle, Jan Øystein; Johnsen, Erik; Kroken, Rune Andreas; Specht, Karsten; Andreassen, Ole Andreas; Erslund, Lars.

Glutamate as a mediating transmitter for auditory hallucinations in schizophrenia: A 1H MRS study.. *Schizophrenia Research* 2014 ;Volum 161. s.252-260

HAUKELAND OUS UiB UiO

Hugdahl, Kenneth; Nygård, Merethe; Falkenberg, Liv Eggset; Kompus, Kristiina; Westerhausen, René; Kroken, Rune; Johnsen, Erik; Løberg, Else-Marie.

Failure of attention focus and cognitive control in schizophrenia patients with auditory verbal hallucinations: Evidence from dichotic listening. *Schizophrenia Research* 2014 ;Volum 147.(2-3) s.301-309

HAUKELAND UiB

Husabø, Ingrid Elisabeth; Riis, Katinka.

Interventions Targeting Suicide-Related Behavior In Depressed Adolescents: A Systematic Review. Universitetet i Bergen - Det psykologiske fakultet 2014 95 s.

HAUKELAND UiB

Jacobsen, Kaya Kvarme; Nievergelt, Caroline M.; Zayats, Tetyana; Greenwood, Tiffany A.; Anttila, Verner; Akiskal, Hagop Souren; Haavik, Jan; Fasmer, Ole Bernt; Kelsoe, John R.; Johansson, Stefan; Ødegaard, Ketil Joachim.

Genome wide association study identifies variants in NBEA associated with migraine in bipolar disorder. *Journal of Affective Disorders* 2014 s.453-461

HAUKELAND UiB

Jeppesen, Elisabeth; Bjelland, Ingvar; Fosså, Sophie Dorothea; Loge, Jon Håvard; Sørebo, Øystein; Dahl, Alv A.

Does a parental history of cancer moderate the associations between impaired health status in parents and psychosocial problems in teenagers: a HUNT study.. *Cancer Medicine* 2014 ;Volum 4.(3) s.919-926

HAUKELAND HBV OUS UiB UiO

Johnsen, Erik; Fathian, Farivar; Gjestad, Rolf; Jørgensen, Hugo A; Kroken, Rune; Løberg, Else-Marie.

C-reactive protein levels are inversely associated with neurocognitive performance in acutely admitted patients with psychosis. *Schizophrenia Research* 2014 Suppl. 1. s.131

HAUKELAND UiB

Kessler, Ute.

Electroconvulsive therapy for bipolar disorder depression. University of Bergen 2014 (ISBN 978-82-308-2810-6)

HAUKELAND UiB

Kessler, Ute; Schøyen, Helle Kristine; Andreassen, Ole Andreas; Eide, Geir Egil; Malt, Ulrik Fredrik; Ødegaard, Kjetil; Morken, Gunnar; Sundet, Kjetil Søren; Vaaler, Arne Einar.

The effect of electroconvulsive therapy on neurocognitive function in treatment-resistant bipolar disorder depression. *Journal of Clinical Psychiatry* 2014 ;Volum 75.(11) s.e1306-e1313

HAUKELAND NTNU OUS STO SUS UiB UiO

Kleppe, Rune; Ghorbani, Sadaf; Martinez, Aurora; Haavik, Jan.

Modelling cellular signal communication mediated by phosphorylation dependent interaction with 14-3-3 proteins. *FEBS Letters* 2014 ;Volum 588.(1) s.92-98

HAUKELAND UiB

Kleppe, Rune; Rosati, Sara; Jorge Finnigan, Ana; Alvira, Sara; Ghorbani, Sadaf; Haavik, Jan; Valpuesta, José María; Heck, Albert J.R.; Martínez, Aurora.

Phosphorylation dependence and stoichiometry of the complex formed by tyrosine hydroxylase and 14-3-3. *Molecular & Cellular Proteomics* 2014 ;Volum 13.(8) s.2017-2030

HAUKELAND UiB

Kloppen, Kathrine; Mæhle, Magne Olav; Kvello, Øyvind; Haugland, Siren; Breivik, Kyrre.

Prevalence of intrafamilial child maltreatment in the Nordic countries: a review. *Child Abuse Review* 2014

HAUKELAND HISF NTNU RBUP-ØS SUS UNI

Krane-Gartiser, Karoline; Henriksen, Tone Elise Gjøtterud; Morken, Gunnar; Vaaler, Arne Einar; Fasmer, Ole Bernt.

Actigraphic assessment of motor activity in acutely admitted inpatients with bipolar disorder. *PLoS ONE* 2014 ;Volum 9.(2)

HAUKELAND HELSEFONNA NTNU STO UiB

Kroken, Rune; Løberg, Else-Marie; Drønen, Tore; Grüner, Renate; Hugdahl, Kenneth; Kompus, Kristiina; Skrede, Silje; Johnsen, Erik.

A critical review of pro-cognitive drug targets in psychosis: convergence on myelination and inflammation. *Frontiers in Psychiatry* 2014 ;Volum 5:11.

HAUKELAND UiB

Løberg, Else-Marie; Helle, Siri; Nygård, Merethe; Berle, Jan Øystein; Kroken, Rune; Johnsen, Erik.

The cannabis pathway to non-affective psychosis may reflect less neurobiological vulnerability. *Frontiers in Psychiatry* 2014 ;Volum 5:159.

HAUKELAND UiB

Løberg, Else-Marie; Jørgensen, Hugo A; Kroken, Rune Andreas; Johnsen, Erik.

Do auditory verbal hallucinations in the acute phase of psychosis reflect stable cognitive impairments seen also in a more stabilised clinical phase?. *Cognitive Neuropsychiatry* 2014 ;Volum 20.(1) s.81-94

HAUKELAND UiB

Mavroconstanti, Thegna; Halmøy, Anne; Haavik, Jan.

Decreased serum levels of adiponectin in adult attention deficit hyperactivity disorder. *Psychiatry Research* 2014 ;Volum 216.(1) s.123-130

HAUKELAND UiB

Mellesdal, Liv; Kroken, Rune; Lutro, Olav; Wentzel-Larsen, Tore; Kjelby, Eirik; Ødegaard, Kjetil; Jørgensen, Hugo A; Mehlum, Lars.

Self-harm induced somatic admission after discharge from psychiatric hospital - a prospective cohort study. *European psychiatry* 2014 ;Volum 29.(4) s.246-252

HAUKELAND NKVTS OUS UiB UiO

Morken, Frøydis; Helland, Turid; Hugdahl, Kenneth; Specht, Karsten.

Children with dyslexia show cortical hyperactivation in response to increasing literacy processing demands. *Frontiers in Psychology* 2014 ;Volum 5.

HAUKELAND UiB UiT

Munkvold, Linda Helen; Manger, Terje; Lundervold, Astri.

Conners' continuous performance test (CCPT-II) in children with ADHD, ODD, or a combined ADHD/ODD diagnosis. *Child Neuropsychology* 2014 ;Volum 20.(1) s.106-126

HAUKELAND UiB UNI

Mørkved, Nina; Hartmann, Kristian; Aarsheim, Lisa Mari; Holen, Duva Cecilie; Milde, Anne Marita; Bomyea, Jessica; Thorp, Steven R..

A comparison of narrative exposure therapy and prolonged exposure therapy for PTSD. *Clinical Psychology Review* 2014 ;Volum 34.(6) s.453-467

HAUKELAND UiB

Nordahl, Håkon; Havnen, Audun; Hansen, Bjarne; Øst, Lars Gøran; Kvale, Gerd.

Predictors of sleep disturbances in treatment-seeking OCD-patients. *Clinical Neuropsychiatry* 2014 ;Volum 11.(6) s.182-186

HAUKELAND UiB

Nordanger, Dag Øystein; Breivik, Kyrre; Haugland, Bente Storm Mowatt; Lehmann, Stine; Mæhle, Magne Olav; Braarud, Hanne Cecilie; Hysing, Mari.

Prior adversities predict posttraumatic stress reactions in adolescents following the Oslo Terror events 2011. *European Journal of Psychotraumatology* 2014 ;Volum 5.

HAUKELAND HISF UNI

Ocklenburg, Sebastian; Schlaffke, Laura; Hugdahl, Kenneth; Westerhausen, René.

From structure to function in the lateralized brain: How structural properties of the arcuate and uncinatus fasciculus are associated with dichotic listening performance. *Neuroscience Letters* 2014 ;Volum 580. s.32-36

HAUKELAND UiB

Oruch, Ramadhan; Elderbi, Mahmoud A.; Khattab, Hassan A.; Pryme, Ian F; Lund, Anders.

Lithium: A review of pharmacology, clinical uses, and toxicity. *European Journal of Pharmacology* 2014 ;Volum 740. s.464-473

HAUKELAND UiB

Passow, Susanne; Westerhausen, René; Hugdahl, Kenneth; Wartenburger, Isabell; Heekeren, Hauke R.; Lindenberger, Ulman; Li, Shu-Chen.

Electrophysiological correlates of adult age differences in attentional control of auditory processing. *Cerebral Cortex* 2014 ;Volum 24.(1) s.249-260

HAUKELAND UiB

Plessen, Kerstin J.; Hugdahl, Kenneth; Bansal, Ravi; Hao, Xuejun; Peterson, Bradley S..

Sex, age, and cognitive correlates of asymmetries in thickness of the cortical mantle across the life span. *Journal of Neuroscience* 2014 ;Volum 34.(18) s.6294-6302

HAUKELAND UiB

Posserud, Maj-Britt Rocio; Ullebø, Anne Karin; Plessen, Kerstin J.; Stormark, Kjell Morten; Gillberg, Christopher; Lundervold, Astri.

Influence of assessment instrument on ADHD diagnosis. *European Child and Adolescent Psychiatry* 2014 ;Volum 23.(4) s.197-205

HAUKELAND UiB UNI

Ryland, Hilde Katrin; Hysing, Mari; Posserud, Maj-Britt Rocio; Gillberg, Christopher; Lundervold, Astri.

Autistic features in school age children: IQ and gender effects in a population-based cohort. *Research in Autism Spectrum Disorders* 2014 ;Volum 8.(3) s.266-274

HAUKELAND UiB UNI

Sandvik, Asle Makoto; Hansen, Anita Lill; Johnsen, Bjørn Helge; Laberg, Jon Christian.

Psychopathy and the ability to read the "language of the eyes": Divergence in the psychopathy construct. *Scandinavian Journal of Psychology* 2014 ;Volum 55.(6) s.585-592

HAUKELAND UiB

Schumann, Gunter; Binder, Elisabeth B.; Holte, Arne; de Kloet, E. Ronald; Ødegaard, Kjetil; Robbins, Trevor W.; Walker-Tilley, Tom R.; Bitter, István; Brown, Verity J.; Buitelaar, Jan; Ciccocioppo, Roberto; Cools, Roshan; Escera, Carles; Fleischhacker, Wolfgang; Flor, Herta; Frith, Chris D.; Heinz, Andreas; Johnsen, Erik; Kirschbaum, Clemens; Klingberg, Torkel; Lesch, Klaus-Peter; Lewis, Shon; Maier, Wolfgang; Mann, Karl; Martinot, Jean-Luc; Meyer-Lindenberg, Andreas; Müller, Christian P.; Müller, Walter E.; Nutt, David J.; Persico, Antonio; Perugi, Giulio; Pessiglione, Mathias; Preuss, Ulrich W.; Roiser, Jonathan P.; Rossini, Paolo M.; Rybakowski, Janusz K.; Sandi, Carmen; Stephan, Klaas E.; Undurraga, Juan; Vieta, Eduard; van der Wee, Nic; Wykes, Til; Haro, Josep Maria; Wittchen, Hans-Ulrich.

Stratified medicine for mental disorders. *European Neuropsychopharmacology* 2014 ;Volum 24.(1) s.5-50

FHI HAUKELAND UiB

Schøyen, Helle Kristine; Kessler, Ute; Andreassen, Ole Andreas; Auestad, Bjørn Henrik; Bergsholm, Per; Malt, Ulrik Fredrik; Morken, Gunnar; Ødegaard, Ketil Joachim; Vaaler, Arne Einar.

Treatment-Resistant Bipolar Depression: A Randomized Controlled Trial of Electroconvulsive Therapy Versus Algorithm-Based Pharmacological Treatment. *American Journal of Psychiatry* 2014 ;Volum 172.(1) s.41-51

HAUKELAND OUS STO SUS UIS

Snekkevik, Hildegun; Eriksen, Hege Randi; Tangen, Tone; Chalder, Trudie; Reme, Silje Endresen.

Fatigue and depression in sick-listed chronic low back pain patients. *Pain medicine (Malden, Mass.)* 2014 ;Volum 15.(7) s.1163-1170

HAUKELAND UNI

Specht, Karsten; Baumgartner, Florian; Stadler, Jörg; Hugdahl, Kenneth; Pollmann, Stefan.

Functional asymmetry and effective connectivity of the auditory system during speech perception is modulated by the place of articulation of the consonant – A 7 T fMRI study. *Frontiers in Psychology* 2014

HAUKELAND UiB

Specht, Karsten; Baumgartner, Florian; Stadler, Jörg; Hugdahl, Kenneth; Pollmann, Stefan.

Functional asymmetry and effective connectivity of the auditory system during speech perception is modulated by the place of articulation of the consonant – A T fMRI study. *Frontiers in Psychology* 2014

HAUKELAND UiB

Steinmann, Saskia; Leicht, Gregor; Ertl, Mathias; Andreou, Christina; Polomac, Nenad; Westerhausen, René; Friederici, Angela D.; Mulert, Christoph.

Conscious auditory perception related to long-range synchrony of gamma oscillations. *NeuroImage* 2014 ;Volum 100. s.435-443

HAUKELAND UiB

Stokkeland, Lisa; Fasmer, Ole Bernt; Waage, Leif; Hansen, Anita Lill.

Attention deficit hyperactivity disorder among inmates in Bergen Prison. *Scandinavian Journal of Psychology* 2014 ;Volum 55.(4) s.343-349

HAUKELAND UiB

Sørensen, Lin; Plessen, Kerstin J.; Adolfsdottir, Steinunn; Lundervold, Astri.

The specificity of the Stroop interference score of errors to ADHD in boys. *Child Neuropsychology* 2014 ;Volum 20.(6) s.677-691

HAUKELAND UiB UNI

Thorsen, Anders Lillevik; Johansson, Kyrre; Løberg, Else-Marie.

Neurobiology of cognitive remediation therapy for schizophrenia: a systematic review. *Frontiers in Psychiatry* 2014 ;Volum 5.

HAUKELAND UiB

Urheim, Ragnar.

Forståelse av pasientaggresjon og forklaringer på nedgang i voldsrate ved Regional sikkerhetsavdelinge, Sandviken sykehus. Universitetet i Bergen 2014 (ISBN 978-82-308-2954-7)

HAUKELAND UiB

Urheim, Ragnar; Rypdal, Knut; Melkevik, Ole; Hoff, Helge Andreas; Mykletun, Arnstein; Palmstierna, Tom.

Motivational dimensions of inpatient aggression. *Criminal behaviour and mental health* 2014 ;Volum 24.(2) s.141-150

FHI HAUKELAND

Vogel, Patrick A.; Solem, Stian; Hagen, Kristen; Moen, Erna; Launes, Gunvor; Håland, Åshild Tellefsen; Hansen, Bjarne; Himle, Joseph.

A pilot randomized controlled trial of videoconference-assisted treatment for obsessive-compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy* 2014 ;Volum 63. s.162-168

HAUKELAND NTNU OUS SSHF STO

Wergeland, Gro Janne Henningsen; Fjermestad, Krister; Marin, Carla E.; Haugland, Bente Storm Mowatt; Bjåstad, Jon Fauskanger; Oeding, Kristin; Bjelland, Ingvar; Silverman, Wendy K.; Øst, Lars Gøran; Havik, Odd E.; Heiervang, Einar.

An effectiveness study of individual vs. group cognitive behavioral therapy for anxiety disorders in youth. *Behaviour Research and Therapy* 2014 ;Volum 57.(1) s.1-12

FRAMBU HAUKELAND OUS SUS UiB UiO UNI

Westerhausen, René; Kompus, Kristiina; Hugdahl, Kenneth.

Mapping hemispheric symmetries, relative asymmetries, and absolute asymmetries underlying the auditory laterality effect. *NeuroImage* 2014 ;Volum 84. s.962-970

HAUKELAND UiB

Øie, Merete Glenne; Skogli, Erik Winther; Andersen, Per Normann; Hovik, Kjell Tore; Hugdahl, Kenneth.

Differences in cognitive control in children and adolescents with combined and inattentive subtypes of ADHD. *Child Neuropsychology* 2014 ;Volum 20.(1) s.38-48

HAUKELAND SI UiB UiO

